

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO TEISĖS KATEDRA

LAIMA MARTINKUTĖ
TEISĖS IR VALDYMO STUDIJŲ PROGRAMA

ANTSTOLIS KAIP CIVILINIO PROCESO TEISĖS SUBJEKTAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
daktaras
docentas
Vigintas Višinskis

Vilnius, 2006

Turinys

ĮVADAS	3
1. VYKDYMO PROCESAS	6
1. 1. Vykdymo proceso samprata.	6
1. 2. Vykdymo proceso santykis su civiliniu procesu.	6
1. 3. Vykdymo proceso harmonizavimas	8
2. ANTSTOLIO VEIKSMAI PRIVERSTINAI VYKDANT TEISMO AR KITOS INSTITUCIJOS AR PAREIGŪNO SPRENDIMĄ	13
2. 1. Antstolio veiksmai bylos iškėlimo stadijoje	14
2. 2. Antstolio veiksmai rengiantis vykdyti teismo sprendimą	18
2.2.1. Raginimas įvykdyti teismo sprendimą.	18
2.2.2. Skolininko turto suradimas.	20
2. 3. Antstolio veiksmai išieškant iš skolininko turto, jo pajamų bei vykdam nepiniginius reikalavimus	25
2.3.1. Antstolio veiksmai išieškant iš skolininko turto ir jo pajamų	25
2.3.1.1. Išieškojimas iš skolininko turto	25
2.3.1.1.1. Turto areštas.	25
2.3.1.1.2. Pasiruošimas realizuoti skolininko turta.....	28
2.3.1.1.3. Skolininko turto realizavimas	33
2.3.1.2. Išieškojimas iš skolininko pajamų	36
2.3.2. Antstolio veiksmai vykdam nepiniginius reikalavimus.....	39
2.3.2.1. Nepiniginių reikalavimų rūšys.....	39
2.3.2.2. Antstolio veiksmai vykdam skirtingus nepiniginio pobūdžio reikalavimus ...	41
2. 4. Antstolio veiksmai bylos nutraukimo, sustabdymo, užbaigimo stadijoje	44
2.4.1. Vykdomosios bylos sustabdymas ir nutraukimas.....	44
2.4.2. Vykdomosios bylos užbaigimas	45
2. 5. Antstolio veiklos procesinė kontrolė	48
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS	51
SANTRAUKA	55
SUMMARY	56

IVADAS

Pastaruoju metu išryškėjo nemažai problemų, susijusių su antstolių veikla. 2005 metų gegužės – birželio mėnesiais Žmogaus teisių stebėjimo instituto užsakymu Teisės projektų ir tyrimų centras atliko tyrimą, kurio metu išnagrinėjo Sprendimų vykdymo instrukcijos atitikimą LR civilinio proceso kodeksui bei žmogaus teisėms. Komentuodamas jį, Teisingumo ministras Gintautas Bužinskas „Eltai“ teigė, kad jau šį rudenį (2005 m. – aut.) bus inicijuojami sisteminiai antstolių veiklos pokyčiai. Patys antstoliai taip pat mato problemų savo darbe, kurias bando spręsti šviesdami visuomenę konsultacinio pobūdžio straipsniais, pastaruoju metu pasirodančiais regioninėje spaudoje bei teikdami siūlymus¹ galimiems Civilinio proceso kodekso pakeitimams.

Dėl šių priežasčių šiame darbe mūsų keliamas klausimas yra toks: kokios problemos kyla Lietuvoje, kai antstolis, kaip civilinio proceso teisės subjektas, atlieka savo pareigas ir kokius jų sprendimo būdus galima pasiūlyti?

Vieni daugiausiai šioje srityje dirbusių mokslininkų yra dr. V. Višinskis, straipsniuose (Skolininko turto paieška vykdymo procese // *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 3(81), Teismo sprendimo vykdymo vieta // *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 1(79), Kai kurios turto realizavimo vykdymo procese problemos // *Jurisprudencija*. 2005, Nr. 77(69) ir kiti) bei savo daktaro disertacijoje iškėlęs ne vieną problemą ir pateikęs pasiūlymus joms spręsti, dr. E. Stauskienė, savo disertacijoje nagrinėjusi teismų vaidmenį vykdymo procese, o straipsniuose - skubiai vykdytinų teismo sprendimų vykdymo ir kitas problemas (Teismo sprendimų įvykdymo atgrėžimas // *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 4(82), Skubiai vykdytinų teismo sprendimų instituto taikymo problemos // *Jurisprudencija*. 2005, Nr. 69(61) ir kt.), dokt. M. Žolynas, rašantis daktaro disertaciją tema „Vykdymo, kaip civilinio proceso stadijos, teorinės ir praktinės problemos“, hab. dr. V. Mikelėnas (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė*. - Vilnius: Justitia, 2003.T. 1., Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė*. - Vilnius: Justitia, 2005.T. 2). Taip pat iš užsienio mokslininkų K. Kerameus (*Enforcement in International context*. – The Hague, Martinus Nijhoff Publishers, 1997), Jongloed A. W. (*The bailiff in Europe, utopia or reality?* - Deventer: Kluwer, 2004), Kennet W. (*Enforcement of Judgments in Europe*. - Oxford, 2000), Isaenkova, O. V. (Исаенкова О.В. *Проблемы исполнительного права в гражданской юрисдикции*. - Саратов: Саратовская гос.академия права, 2000. 239 стр.).

Kaip jau minėjome aukščiau, šioje srityje kylančias problemas kelia ir sprendimus siūlo ir patys antstoliai, jos sprendžiamos tarptautiniuose konferencijose ir kongresuose (pvz.

¹ Pranešimas „Nekilnojamasis turtas - siauram pirkėjų ratui“ // <http://www.lrytas.lt/?data=20060328&id=11435581151143012005&view=4&p=2>, prisijungimo laikas: 2006-11-30.

Tarptautinės antstolių ir teismo pareigūnų sąjungos (UIHJ) konferencija, surengta Vilniuje 2004m. lapkričio 21-22d., 2006m. balandžio 25-28 d. kongresas Vašingtone).

Šio darbo tikslas - analizuoti antstolio vietą civiliniame procese, jo teises ir pareigas bei teikti pasiūlymus Lietuvos įstatymų leidėjui dėl antstolio procesinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo. Tyrimo objektas yra pati antstolio vieta vykdymo procese: jo teisės ir pareigos bei jų santykis su žmogaus teisėmis ir civilinio proceso tikslais bei vykdymo proceso santykis su civiliniu procesu ir jo vystymosi tendencijos Europoje bei pasaulyje. Todėl šiame darbe keliami šie uždaviniai:

- ✓ atskleisti vykdymo proceso santykį su civiliniu procesu,
- ✓ parodyti vykdymo proceso vystymosi tendencijas Europoje ir pasaulyje,
- ✓ išanalizuoti antstolio vykdymo procese turimas teises ir pareigas Lietuvoje bei užsienyje, rasti pagrindines problemas bei jas sąlygojančias priežastis bei pasiūlyti galimus jų sprendimo būdus.

Siekiant užsibrėžto tikslo, šiame darbe pasirinktas tyrimo dalykas yra Lietuvos ir užsienio valstybių įstatymai ir kiti teisės aktai, reglamentuojantys antstolių procesinę veiklą, jų taikymo praktika bei taikymo metu kylančios problemos.

Čia taip pat norėtume patikslinti mūsų nagrinėjamos temos „Antstolis kaip civilinio proceso subjektas“ pavadinime esančią sąvoką „civilinio proceso teisė“. Šiam tikslui aprašysime dažniausiai vartojamas sąvokos prasmes bei nurodysime, kurią jų pasirenkame ir kodėl.

Terminas „civilinio proceso teisė“ gali būti suprantamas trejopai: kaip teisės šaka, kaip mokslo šaka ir kaip teisės studijų disciplina. Prof. hab. dr. A. Vaišvila rašo²: „civilinio proceso teisė – tai sistema teisės normų, kurios reglamentuoja teismo ir kitų civilinio proceso dalyvių veiklą nagrinėjant civilinius, darbo, šeimos ir kitus ginčus. Jos nustato civilinių ieškinių pateikimo, teismo civilinių bylų nagrinėjimo, sprendimo civilinėse bylose priėmimo, jų vykdymo tvarką ir kita.“

Šiame darbe terminas „civilinio proceso teisė“ bus suprantama būtent taip, o ne kaip mokslo šaka ar mokslo disciplina, nes suformuluotas magistrinio darbo tyrimo tikslas yra analizuoti antstolio vietą civiliniame procese, jo teises ir pareigas bei teikti pasiūlymus Lietuvos įstatymų leidėjui dėl antstolio procesinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo.

Vykdymo proceso santykis su civiliniu procesu, vykdymo proceso vystymosi tendencijos Europoje ir pasaulyje darbe atskleidžiamos, o problemos, atsirandančios praktiškai taikant antstolių veiklą reglamentuojančius teisės aktus, išsiaiškinamos taikant mokslinės literatūros bei teisinių dokumentų studijų metodą.

² A. Vaišvila. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2000. P. 267.

Vienas pagrindinių šiame darbe naudojamų metodų yra lyginamoji analizė, nes siekiant užsibrėžto tikslo darbe lyginama Lietuvos ir užsienio teisė. Kiti naudojami metodai - dokumentų studijų, indukcijos, dedukcijos, aprašymo, turinio analizės, loginės sisteminės analizės leidžia rasti problemas, atsirandančias taikant antstolių veiklą reglamentuojančius teisės aktus, atskleisti sprendžiant išsikeltus uždavinius surinktą medžiagą, atskirų antstolių veiklos etapų teisinio reglamentavimo skirtumus skirtingose valstybėse bei to teikiamus trūkumus ar pranašumus bei rasti galimus problemų sprendimo būdus.

1. VYKDYMO PROCESAS

Pirmojoje darbo dalyje aptarsime, kas yra vykdymo procesas, koks jo santykis su civiliniu procesu bei pažvelgsime į jo harmonizavimo apimtį.

1. 1. Vykdymo proceso samprata.

Kiekvienoje žmonių bendruomenėje tarp jos narių kyla ginčų, dalis jų sprendžiama teismuose. Teismų priimtų sprendimų vykdymas yra būtina sąlyga tiek teisinės taikos tarp ginčo šalių užtikrinimui, tiek visai visuomenei siekiant socialinio gyvenimo saugumo bei demokratinės teisinės valstybės principų įgyvendinimo.

Vykdymo procesas apima tiek teismo, tiek kitų institucijų ir pareigūnų (pvz. policijos, mokesčių inspekcijos) privalomų sprendimų vykdymą.

Sprendimų vykdymą galima skirstyti į grupes pagal vykdymo savanoriškumą. Teismo sprendimą, priimtą remiantis civilinio proceso kodeksu, arba sprendimą skirti piniginę nuobaudą, priimtą pareigūno, turinčio tam teisę, įvykdyti turi pats asmuo, kurio atžvilgiu tas sprendimas priimtas, tačiau ne visada įvykdo. Neįvykdymo atveju būtina įsikišti valstybei, nes neįvykdžius teismo ir pareigūnų priimtų sprendimų teisingumas nebūtų pasiektas, tokie sprendimai liktų tik formalumu.

Kaip aptarsime vėliau, dalis sprendimų yra savaime besirealizuojantys, kita dalis turi būti vykdomi priverstinai. Šiame darbe nagrinėsime priverstinį sprendimų vykdymo procesą, be to, tik tų sprendimų (priimtų civilinėse bylose, administracinių teisės pažeidimų proceso metu bei kitais įstatymų nustatytais atvejais), kuriuos įgyvendinti yra įpareigoti antstoliai, nes užsibrėžtas darbo tikslas - analizuoti antstolio, kaip civilinio proceso teisės subjekto, vietą civiliniame procese - jo teises ir pareigas, įstatymų ir kitų teisės aktų taikymą bei teikti pasiūlymus įstatymų leidėjui dėl antstolio procesinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo.

Tad vykdymo procesą šiame darbe suprasime kaip sprendimų, kuriuos įgyvendina antstoliai, vykdymo tvarką.

1. 2. Vykdymo proceso santykis su civiliniu procesu.

Vykdymo procesas mokslinėje literatūroje traktuojamas dvejopai: kaip civilinio proceso dalis arba kaip savarankiškas procesas. V. Mikelėnas³ pritaria pirmajai nuomonei, priverstinio teismo sprendimų vykdymo procesą vadindamas svarbia civilinio proceso stadija, „nes tik įvykdžius teismo sprendimą užtikrinamas jo ir apskritai teismo valdžios realumas“.

³ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2005. T. 2. P. 496.

V. Višinskis⁴ rašo: „Būdamas „teisingumo įgyvendinimo pabaiga“ vykdymas tuo pačiu yra teisingumo vykdymo dalis, nes jo metu teismo antstolis (arba valstybės įgaliotas privatus ar teismo pareigūnas ar valstybės tarnautojas) realizuoja teisingumo vykdymo aktą konkrečioje byloje – teismo sprendimą, tuo pačiu metu užtikrindamas, kad valstybės nustatytas ginčo sprendimo būdas būtų realiai pritaikytas ir realizuotas praktiniame gyvenime. [...]. Net jeigu teigti, kad sprendimų vykdymas nėra teisingumo vykdymas, nes jį vykdo ne tik teismas, akivaizdu, kad tai yra civilinio proceso dalis, nes sudėtinga būtų atskirti patį teisingumo vykdymo aktą nuo šio akto realaus įgyvendinimo. Todėl darytina išvada, kad civilinio proceso metu ne tik vykdomas teisingumas, bet ir užtikrinamas realus teisingumo akto įgyvendinimas. Be šios civilinio proceso stadijos teisingumas nepasiektų savo galutinio tikslo, t.y. nebūtų atstatytos teisės subjektų pažeistos teisės arba apginti teisėti interesai“.

Daugelio šalių bei jų atskirų sričių vykdymą reguliuojančias teisės normas randame jų civilinio proceso kodeksuose (toliau - CPK), pvz. Bulgarijos CPK⁵ V dalis, Kvebeko (Kanada) CPK⁶ 4 knyga, Lietuvos CPK 6 dalis, Latvijos civilinio proceso įstatymo⁷ 69-78 skyriai.

Estija vienintelė iš trijų Baltijos šalių turi atskirą vykdymo proceso kodeksą. V. Mikelėnas ne tik pamini⁸, kad „Švedijoje, JAV, Olandijoje, Austrijoje, Kanadoje, Suomijoje, Norvegijoje priverstinį teismo sprendimų vykdymą reguliuoja konkretūs įstatymai, o ne civilinio proceso kodeksai“, bet ir nurodo⁹ galimas to priežastis – proceso teisei būdingą formalumą, nenorą atsisakyti per dešimtmečius ar net šimtmečius susiformavusių bylos nagrinėjimo tvarkos formalumų, mažesnę politikų dėmesį civilinio proceso vienodinimui.

Lietuvoje vykdymo procesas, kaip jį apsibrėžėme šiame darbe, reglamentuojamas keliuose teisės aktuose: LR Civilinio proceso kodekse, Civiliniame kodekse, Administracinių teisės pažeidimų kodekse, Antstolių įstatyme, Sprendimų vykdymo instrukcijoje bei kituose.

LR civilinio proceso kodekse sprendimų vykdymui skirta VI dalis, teisės normos reglamentuoja visą procesą pradedant bendrosiomis teisės normomis ir baigiant užsienio teismų ir arbitražų sprendimo vykdymo ypatumais. Antstolių įstatymu bei sprendimų vykdymo instrukcija reglamentuojami atskiri antstolių veiklos aspektai.

⁴ Višinskis, V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos : daktaro disertacija: soc. mokslai: teisė (01 S) – V., 1999. P. 10.

⁵ Civil Procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/beed3f0c3b9add43c2256fcd004da169>, prisijungimo laikas: 2006-02-01.

⁶ Code of Civil Procedure // http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/C_25/C25_A.HTM, prisijungimo laikas 2006-02-01.

⁷ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-02-01

⁸ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2005.T. 2. P. 496.

⁹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003.T. 1. P. 125.

Norėtume pabrėžti ir tai, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau tekste – LAT) civilinėje byloje Nr. 3K-3-484/2005¹⁰ išaiškino, kad „Teismo sprendimų vykdymas yra baigiamoji civilinio proceso stadija, kurios metu realizuojamas teismo sprendimas, o išieškotojas ir skolininkas realiai patiria teisinius ir turtinius teismo sprendimo padarinius.“

Siekiant nustatyti priverstinio teismo sprendimo vykdymo ir civilinio proceso santykį, svarbūs ir principai, taikomi šiuose procesuose. V.Višinskis, išnagrinėjęs viešumo, proceso valstybinės kalbos, lygybės prieš įstatymą, rungimosi, proceso operatyvumo, nepertraukiamumo ir kitus principus, savo disertacijoje¹¹ rašo: „bendrieji civilinio proceso principai taikomi taip pat ir vykdymo procese, mūsų nuomone, dar labiau pagrindžia tą požiūrį, kad vykdymo procesas yra neatsiejama civilinio proceso dalis“.

Dalį teismo bei įgaliotų pareigūnų sprendimų, priimtų administracinių teisės pažeidimų bylų proceso metu, priverstiniai vykdo antstoliai (baudų išieškojimas). Tie sprendimai įgyvendinami remiantis bendra sprendimų vykdymo tvarka, išdėstyta LR civilinio proceso kodekse, LR antstolių įstatymu, poįstatyminiais bei kitais teisės aktais, o pačiame LR administracinių teisės pažeidimų kodekse procesinių normų, kurios reglamentuoja nuobaudos išieškojimą ir kurių turi laikytis antstolis, yra palyginti nedaug, pvz. nutarimų skirti administracinę baudą vykdymo nutraukimas, senatis, sąlygos, kurioms esant nutarimą skirti baudą turi vykdyti antstolis.

LR civiliniame kodekse vykdymo proceso normų, palyginti su LR CPK, taip pat nėra daug, pvz. 2.113 straipsnyje nustatyta likviduojamo juridinio asmens kreditorių reikalavimų tenkinimo eilė, išieškojimo iš šeimos turto negalimumas esant LR CK 3.85 sąlygoms.

Nepaisant to, kad dalį vykdymo proceso normų randame ne LR CPK, o kituose teisės aktuose, dėl aukščiau aptartų priežasčių bei to, kad LR CPK kodifikuota dauguma sprendimų vykdymo normų; jos, remiantis LR CPK 1str. 2d, turi viršenybę įstatymų atžvilgiu, nebent šis kodeksas numato kitaip, manome, jog Lietuvos įstatymų leidėjas laikosi požiūrio, kad sprendimų vykdymas laikomas civilinio proceso dalimi.

1. 3.Vykdymo proceso harmonizavimas

Šioje darbo dalyje sieksime ne atlikti gilią analizę, o apžvelgti pagrindinius tarptautinius teisės aktus, priimtus tarptautinėje ir atskirai ES teisėje tikslu išsiaiškinti vykdymo proceso harmonizavimo laipsnį, tendencijas ir tam naudojamus būdus. Kadangi šio darbo tikslas - analizuoti antstolio vietą civiliniame procese, jo teises ir pareigas bei teikti pasiūlymus Lietuvos

¹⁰ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2005 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje V.Nižegorodovas v. antstolis A.Zenkevičius, Nr. 3K-3-484/2005, kat. 129.19.2.

¹¹ Višinskis, V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: daktaro disertacija: soc. mokslai: teisė (01 S) – V., 1999. P. 20.

įstatymų leidėjui dėl antstolio procesinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo, pažvelgsime, kokie tarptautinės ir ES teisės aktai įtakoja ar gali įtakoti Lietuvos antstolių veiklą.

Tarptautinei teisei būdinga tai, kad valstybės nenoriai atsisako savo suvereniteto dalies ir prisiima įsipareigojimus, tad vieningo visuotinai taikomo tarptautinės teisės akto sprendimų vykdymo srityje, prie kurio būtų prisijungusi dauguma pasaulio valstybių, šiuo metu nėra. Esama tik atskirų vykdymo proceso dalių reglamentavimui skirtų teisės aktų, kuriuos norėtume sugrupuoti į dvi dalis: 1) Europos Sąjungos (toliau tekste – ES) ir 2) kiti tarptautiniai teisės aktai, kuriuos patogumo dėlei pavadinsime pasauliniais. Šias dvi grupes išskyrėme dėl skirtingų jų taikymo ir privalomumo ypatybių, nes, kaip žinia, ES priimti reglamentai Lietuvoje yra taikomi tiesiogiai, be to, juos taikydami teismai turi atsižvelgti į Europos Teisingumo Teismo praktiką. Kiti tarptautiniai (ne ES) teisės aktai Lietuvoje įsigalioja tik nuo jų ratifikavimo, be to, priešingai nei ES reglamento atveju, remdamasis LR Konstitucijos 67 str. 16 p., LR Seimas gali denonsuoti tokią tarptautinę sutartį.

1. *ES priimti teisės aktai, svarbūs vykdymo proceso srityje:*

2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo¹² (šis susitarimas, iš pradžių netaikytas Danijai, vėliau (jei bus pasiektas susitarimas) bus jai taikomas pagal Europos Bendrijos ir Danijos Karalystės susitarimą¹³), taip pat ruošiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, nustatantis Europos vykdomojo rašto dėl apmokėjimo išdavimo procedūrą¹⁴. Paminėtinas ir 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 805/2004¹⁵, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, 2004 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentas Nr. 2116/2004, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, dėl sutarčių su Šventuoju Sostu¹⁶. Kiek anksčiau, 1968 m. rugsėjo 27 d., buvo priimta Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir

¹² Tarybos reglamentas Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo // <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001R0044:LT:HTML>, prisijungimo laikas: 2006-02-17.

¹³ Pasiūlymas Tarybos sprendimas dėl Europos Bendrijos ir Danijos Karalystės susitarimo, išplečiančio Tarybos reglamento Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo nuostatų taikymą Danijai, sudarymo // [http://www.europarl.eu.int/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0145_/com_com\(2005\)0145_lt.pdf](http://www.europarl.eu.int/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0145_/com_com(2005)0145_lt.pdf), prisijungimo laikas 2006-02-17.

¹⁴ Iš dalies pakeistas pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, nustatantis Europos vykdomojo rašto dėl apmokėjimo išdavimo procedūrą, http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/lt/com/2006/com2006_0057lt01.doc, prisijungimo laikas 2006-02-17.

¹⁵ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:143:0015:01:lt:html>, prisijungimo laikas: 2006-02-17.

¹⁶ 2004 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2116/2004, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą Nr. 1347/2000, dėl sutarčių su Šventuoju Sostu // <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=Celex:32004R2116:lt:html>, prisijungimo laikas: 2006-02-17.

komercinėse bylose vykdymo¹⁷, vėliau taisyta dėl naujų valstybių narių prisijungimo, 1988 m. rugsėjo 16 d. valstybių narių ir ELPA valstybių konvencija¹⁸, priimta Lugane dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo.

2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 805/2004¹⁹, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, ypatingas tuo, kad padeda išvengti teismų sprendimų pripažinimo procedūros. Šio reglamento 5 straipsnyje nurodyta: „Kilmės valstybėje narėje Europos vykdomuoju raštu pripažintas teismo sprendimas kitose valstybėse narėse pripažįstamas ir vykdomas, nereikalaujant vykdomumo patvirtinimo ir nesuteikiant jokios galimybės nepritari jo pripažinimui.“ LR Seimas priėmė šį reglamentą įgyvendinantį įstatymą²⁰, pagal kurio 2 str. 4 d. Europos vykdomasis raštas vykdomas nepaisant LR CPK LX skyriaus 7-ojo skirsnio nuostatų.

Paminėtina ir Žalioji knyga dėl banko sąskaitų arešto²¹, kurioje aprašomos pagrindinės dabartinės problemos ir kaip galimas sprendimo variantas yra pateiktas siūlymas sukurti Europos banko sąskaitų arešto sistemą.

2. *Pasaulyje (išskyrus ES) priimti ir galiojantys tarptautinės teisės aktai, svarbūs sprendimų vykdymo srityje.* Čia pateiksime kelis jų pavyzdžius:

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos 1971 m. priimta ir 1979 rugpjūčio 20 d. įsigaliojusi Užsienio sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo konvencija²² taikoma Susitariančiųjų šalių teismų priimtiems atitinkamiems sprendimams, išskyrus asmens statuso, šeimos teisės, juridinių asmenų veiklos, priežiūros, paveldėjimo, bankroto, socialinės apsaugos bylas bei su žala dėl branduolinių reikalų susijusius klausimus. Kol kas šią Konvenciją tėra pasirašiusios trys šalys- organizacijos narės: Kipras, Nyderlandai ir Portugalija bei šalis – ne narė - Kuveitas.

Tarp 21 šalies, prisijungusios prie 1973 m. priimtos ir 1976 rugpjūčio 1d. įsigaliojusios Konvencijos dėl sprendimų, susijusių su išlaikymo pareigomis, pripažinimo ir vykdymo ratifikavimo²³ yra ir Lietuva. Ši Konvencija taikoma Susitariančiojoje Valstybėje teismo arba

¹⁷ 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters / Consolidated version CF 498Y0126(01) // [http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=Celex:41968A0927\(01\):en:html](http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=Celex:41968A0927(01):en:html), prisijungimo laikas 2006-02-17.

¹⁸ Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters - Done at Lugano on 16 September 1988 // <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=Celex:41988A0592:en:html>, prisijungimo laikas: 2006-02-19.

¹⁹ 2004 04 21 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą // <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=Celex:32004R0805:lt:html>, prisijungimo laikas: 2006-02-19.

²⁰ Lietuvos Respublikos įstatymas "Dėl 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, įgyvendinimo", Valstybės žinios. 2005, Nr. 58-2005.

²¹ Žalioji knyga dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: banko sąskaitų areštas // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=Celex:52006DC0618:lt:not>, prisijungimo laikas: 2006-12-16.

²² Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=78, prisijungimo laikas: 2006-02-19

²³ Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions relating to Maintenance Obligations // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=85, prisijungimo laikas: 2006-02-19.

administravimo institucijos priimtam sprendimui dėl išlaikymo pareigos, atsirandančios iš šeimos santykių, tėvystės ar motinystės, santuokos ar svainystės, įskaitant išlaikymo pareigą nesantuokiniam vaikui, nurodomos sąlygos bei išimtys, kurioms esant toks sprendimas gali būti pripažįstamas ir vykdomas.

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija 2005 m. paruošė Konvenciją dėl susitarimo, kuri teismą pasirinkti²⁴. Šioje Lietuvoje neratifikuotoje ir neįsigaliojusioje Konvencijoje numatoma, kad „išskirtinis teismo pasirinkimas“ reikš dviejų ar daugiau šalių susitarimą, kad ginčai, kylantys iš jų sutarties, bus sprendžiami viename ar keliuose konkrečiuose Susitariančiųjų Šalių teismuose, tokiu būdu pašalinant šių ginčų sprendimą iš visų kitų teismų jurisdikcijos. Tokio teismo sprendimą, priimtą vienoje Susitariančiųjų šalių, būtų galima atsisakyti vykdyti tik Konvencijoje nustatytais atvejais.

2004m. UNIDROIT ir Jungtinės Amerikos teisės instituto (toliau – ALI) bendra darbo grupė parengė Tarptautinio civilinio proceso principus (the Principles of Transnational Civil Procedure, toliau - Principai). Nors jie nėra UNIDROIT ar ALI formaliai priimti ir valstybėms nėra privalomi (nebent jos laisva valia pareikštų priešingai), vis dėlto tikimasi, kad valstybės atsižvelgs į juos ruošdamos ar taisydamos savo teisės aktus, reglamentuojančius civilinį procesą, ir kad šie Principai gali būti taikomi pagal analogą tarptautinio komercinio arbitražo proceso metu. Nors šie Principai skirti ankstesnėms nei vykdymas civilinio proceso dalims (jų komentare prie 29 punkto rašoma²⁵: „vykdymo klausimai nėra šių Principų tikslas“), mums jie svarbūs tuo, kad pamini efektyvių vykdymo procedūrų būtinumą: „Greitam ir efektyviam sprendimų vykdymui, įskaitant sprendimus dėl pinigų, išlaidų, įsakymus (angl. injunctions) ir laikinas priemones, turi būti galimos efektyvios vykdymo procedūros²⁶“.

2000 m. spalio 4 d. įvyko Europos Teisingumo Ministrų konferencija, skirta teismo sprendimų civilinėse bylose vykdymo efektyvumo klausimams. Šioje konferencijoje dalyvavo 43 ministrai iš šalių – Europos Tarybos narių. Buvo svarstytas valstybės vaidmuo efektyvios priverstinės sprendimų vykdymo sistemos kūrimo, didelis dėmesys skirtas antstolių sistemos statuso pakeitimo privačiu galimybėms, ieškoma būdų tarpvyriausybiniam bendradarbiavimui sprendimų civilinėse bylose vykdymo srityje (praktiškai visi dalyviai palaikė idėją dėl Europos Tarybos šalių narių pastangų suvienijimą teismo policijos pareigūnų mokymo sferoje). Taip pat didelio dėmesio sulaukė informacinės sistemos, apjungiančios nacionalines duomenų apie skolininkus ir jų turtą informacijos bazes, kūrimas, buvo išreikštos nuomonės dėl Europos sprendimų vykdymo kodekso ir Teisminės policijos pareigūnų elgesio kodekso kūrimo.

²⁴ Convention on Choice of Court Agreements // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=98, prisijungimo laikas: 2006-02-19.

²⁵ ALI / UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure // <http://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-02-17.

²⁶ Ten pat.

Vykdyto proceso harmonizavimas vyksta ne vien priimant bendrus teisės aktus, bet ir keičiantis taip vadinama „gerąja patirtimi“, kitų šalių kodeksų kaip pavyzdžių analize. Pavyzdžiui, 2005m. lapkričio 18d. asociacija antstolių rūmai pranešė²⁷, kad Estijos Teisingumo ministerijos delegacijos vadovas Viljar Peep pripažino Lietuvos antstolių teisinės sistemos pranašumus, taip pat teigė, kad „anksčiau pradėjusi antstolių reformą, Estija padarė „fatališkų klaidų“, kurių buvo išvengta Lietuvoje - per žemai buvo nuleista ir antstolių darbo įkainių, ir jų kvalifikacijos kartelė“, kalbėjo apie esmines permainas Estijos antstolių atlyginimų, veiklos reglamentavimo srityse.

2006 balandžio 25-28 dienomis Vašingtone vykusio Tarptautinės antstolių ir teismo pareigūnų sąjungos (UIHJ) XIX kongreso dalyviai deklaravo siekį sukurti Pasaulinį vykdymo kodeksą, nes globalizacijos sąlygomis tai tampa teisine, ekonomine ir socialine būtinybe²⁸. Kadangi UIHJ kongreso rezoliucijos yra privalomos visiems 63 nariams, savo pranešime²⁹ UIHJ tarybos sekretorius minėjo, kad būsimasis kodeksas turės būti lankstus, kad galėtų būti taikomas visose šalyse, taip pat turės apibrėžti vaidmenį kiekvieno asmens, dalyvaujančio procese – nepriklausomo teisėjo, antstolio (tarnautojas ar privatus asmuo), šalių teises ir pareigas, trečiųjų šalių nustatymą ir dalyvavimą. Pasak jo, antstolis turės būti atsakingas už šalių informavimą, o pati informacija išsami ir tinkama, pateikiama kartu ar po vykdymo. Kodekse taip pat numatoma nustatyti bendrus principus, taip pat vykdymo teisėjo, kaip tokio, atsiradimo galimybę, numatomi tokie principai kaip priemonių taikymo greitumo, efektyvumo, skaidrumo, paveldėjimo informacijos (angl. patrimonial information) prieinamumo, priemonių proporcingumo, procedūrų paprastumo, antstolio atsakomybės, etikos ir pagrįstų kaštų.

2006 m. rugsėjo 14-15 dienomis Vilniuje vyko Tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija "Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai"³⁰, kurios metu buvo nagrinėjami ir vykdymo proceso klausimai.

Kaip matome, šiuo metu nėra ir artimiausiu metu kažin ar bus vieningas visoms be išimties valstybėms privalomas tarptautinės ar atskirai ES teisės aktas, kuriuo būtų reguliuojamas beveik visas vykdymo procesas, tačiau atskirais klausimais priimama vis daugiau ir daugiau tarptautinių sutarčių, ES teisėje - net privalomai taikomų reglamentų, taip palengvinant išieškojimą susitariančiose (ar atskirai imant ES) šalyse narėse.

²⁷ Pranešimas „Estija remiasi Lietuvos patirtimi tobulindama privačių antstolių sistemą“ // <http://www.antstoliai.lt/?act=news&id=763>, prisijungimo laikas: 2006-02-19.

²⁸ Pranešimas „Bendras antstolių organizacijų tikslas – Pasaulinis vykdymo kodeksas“ // <http://www.antstoliai.lt/?act=news&id=871>, prisijungimo laikas: 2006-05-23.

²⁹ Pranešimas „45 delegations attended the 19th international UIHJ congress in Washington“ // <http://www.uhj.com/rubrique.php?ID=1006942&lg=ang>, prisijungimo laikas: 2006-05-23.

³⁰ Tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos „Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai“ programa // <http://www.litlex.lt/portal/papildomiok/Programa%20.pdf>, prisijungimo laikas 2006-12-17.

2. ANTSTOLIO VEIKSMAI PRIVERSTINAI VYKDANT TEISMO AR KITOS INSTITUCIJOS AR PAREIGŪNO SPRENDIMĄ

Šiame skyriuje nagrinėsime, kokias procesines teises ir pareigas turi antstolis vykdydamas teismo ar kitos institucijos ar pareigūno sprendimą. Analizuodami suskirstysime jas pagal vykdymo proceso etapus, pradėdami nuo bylos iškėlimo ir baigdami jos užbaigimo/nutraukimo ar sustabdymo stadijų.

Prieš pradėdami šią analizę norėtume apžvelgti, kokios institucijos ir pareigūnai skirtingose šalyse vykdo teismo bei kitų institucijų sprendimus. Apžvelgdami nesiekiame visiško tikslumo (nes šiame darbe nagrinėtose valstybėse priverstinai vykdančius teismo sprendimus gali dalyvauti policija bei kiti asmenys), bet pateiksime vieną galimų grupavimų atsižvelgdami į tai, kam tenka didžioji dalis darbo ir atsakomybės šioje srityje. Mūsų tikslas čia yra tik apžvelgti, kas gali priverstinai vykdyti minėtus sprendimus, todėl čia nepateiksime smulkesnio palyginimo ar vertinimų.

Taigi teismo ir kitų institucijų bei pareigūnų sprendimus priverstinai vykdančias institucijas ir pareigūnus norėtume sugrupuoti taip: 1) specialūs pareigūnai – konkretūs asmenys, 2) specialios vykdymo institucijos, ir 3) mišri sistema, kurioje priverstinis sprendimų vykdymas patikėtas ne tik aukščiau minėtiems pareigūnams, bet ir teismui ar kitiems įstatymuose nustatytiems asmenims.

Kaip pamatysime toliau, tokiose valstybėse kaip Lietuva, Latvija ar Bulgarija priverstinis teismo ir kitų institucijų ar pareigūnų sprendimų vykdymas patikėtas daugiausia antstoliams, kaip specialiams pareigūnams. Antstolis gali turėti privataus asmens statusą, kaip dabar yra Lietuvoje, arba jo neturėti, kaip buvo iki naujojo LR CPK įsigaliojimo. Kadangi šiame darbe pasirinkome nagrinėti antstolio, kaip civilinio proceso teisės subjekto, teises ir pareigas, jo statuso klausimą aptarsime tik trumpai palygindami antstolio iki naujojo LR CPK įsigaliojimo ir po jo turėtus įgalinimus. Remiantis 1964m. LR CPK³¹, antstolis (ne privatus asmuo) valdingus įgalinimus vykdymo procese turėjo visais atvejais, įskaitant ir tokius veiksmus kaip tvirtinimas aktų dėl turto perdavimo išieškotojui natūra ar skolininko pasiūlytam pirkėjui, pardavimo iš varžytynių aktus (pastaruosius įgalinimus turėjo vyresnysis teismo antstolis). Pagal naująjį LR CPK³² minėtus vyresniojo teismo antstolio įgalinimai suteikti teismui.

Švedijoje³³ veikia vykdymo tarnyba, kurios pareigos apima visų teismo sprendimų vykdymą bei mokesčių išieškojimą. Pagal mūsų aukščiau pateiktą grupavimą mišrios sistemos

³¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=163275, prisijungimo laikas 2006-11-22.

³² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

³³ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.253.

pavyzdys yra Japonija³⁴, kurioje antstolis yra atsakingas už priverstinį vykdymą sprendimų, susijusių su kilnojamuoju, o teismas – su nekilnojamuoju turto. Rusiją³⁵ taip pat priskirtume šiai grupei, nes ten sprendimus priverstinai vykdo Teisingumo ministerijai pavaldžios teisingumo tarnybos pareigūnai, išskyrus nekilnojamąjį turtą, kurį realizuoja organizacijos, gavusios teisę verstis nekilnojamojo turto prekyba.

Apžvelgę, kokie pareigūnai ir institucijos vykdo teismo sprendimus darbe apžvelgiamose užsienio valstybėse, pereiname prie antstolio procesinių veiksmų aptarimo priverstinai vykdamas teismo ir kitų institucijų sprendimus.

2. 1. Antstolio veiksmai bylos iškėlimo stadijoje

Antstolis, priverstinai vykdydamas sprendimą, turi turėti vykdomąjį dokumentą. Šioje darbo dalyje apžvelgsime vykdymo bylos iškėlimo stadiją, aptarsime, kokie yra vykdytini dokumentai Lietuvoje ir kitose šalyse, kada sprendimas tampa vykdytinu.

Vykdytini dokumentai. Ne visi teismo sprendimai turi būti priverstinai vykdomi. R.Kalverš pastebi³⁶, kad „kai kurie sprendimai patys savaime sukelia teisinį efektą, todėl jiems nereikia taikyti priverstinių vykdymo priemonių. Tokie yra teismo sprendimai dėl teisinių santykių nustatymo, pakeitimo, nutraukimo (pavyzdžiui, teismo sprendimai bylose dėl santuokos nutraukimo ir pripažinimo negaliojančia, bylose dėl tėvystės nustatymo, bylose dėl turinčių juridinę reikšmę faktų nustatymo ir kai kuriose kitose ypatingos teisenos bylose). Teorijoje šie teismo sprendimai vadinami savaime besirealizuojančiais. Jie yra efektyvūs nepriklausomai nuo to, ar atsakovas atliko kokius nors veiksmus - tai esminis tokių sprendimų bruožas, skiriantis juos nuo vykdytinų teismo sprendimų. Priverstinio įvykdymo gali nereikėti ir realizuojamiems sprendimams, kurie įgyvendinami, kai atsakovas atlieka veiksmus, kuriuos atlikti jį įpareigojo teismas“³⁷ bei pateikia tokią sampratą: „vykdomieji dokumentai – oficialūs dokumentai, kurių pagrindu atliekami priverstinio sprendimų vykdymo veiksmai“.

Vykdytinas dokumentas procese reikšmingas tuo, kad be jo negalima pradėti vykdymo proceso, be to, juo apibrėžiamos antstolio procesinių veiksmų ribos – antstolis negali savo ar kitų asmenų iniciatyva nesant vykdytinų dokumentų priverstinai išieškoti lėšų, perduoti turtą ar atlikti kitų priverstiniam sprendimų vykdymui priskirtinų veiksmų.

Svarbu tai, kad Lietuvoje nustatant, iš kokio asmens ar turto galima išieškoti, o iš kokio ne, reikia vadovautis ne tik tuo, kas parašyta vykdomajame rašte. Lietuvos Aukščiausiasis

³⁴ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.208.

³⁵ Federal Law No 119-FZ of July 21, 1997 On the Executive Procedure // http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/legal_professionals/enforcement_agents/3_information_from_member_states/Russia%20-%20Act%20on%20the%20Executive%20Procedure.pdf, prisijungimo laikas: 2006-10-22.

³⁶ Kalverš V. Teismo ir kitų institucijų sprendimų vykdymas. –Vilnius: Saulužė, 2002. P.4

³⁷ Ten pat, P.11.

Teismas (toliau tekste – LAT) byloje Nr. 3K-3-35/2006³⁸ yra nurodęs, kad „esant suformuluotai teismų praktikai, negalima sutikti su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad, vadovaudamasis CPK 586 straipsniu, antstolis turi tiksliai įvykdyti tik tai, kas nurodyta vykdomajame dokumente, ir tik to asmens atžvilgiu, kuris šiame dokumente nurodytas kaip skolininkas, o jeigu nėra vykdomojo dokumento tam tikro asmens atžvilgiu, negalima vykdyti išieškojimo iš tokio asmens, nes būtų pažeistas CPK 586 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas, ir, tik teismui išsprendus ginčą ir išdavus vykdomąjį dokumentą, būtų galima išieškoti iš skolininko sutuoktinės. Tokiu atveju, kai išieškojimas vykdomas iš sutuoktinių bendro turto (pvz., CK 3.109 straipsnio 1 dalies 1–6 punktai, 2 dalis), nereikia išduoti naujo vykdomojo dokumento, kuriame skolininku būtų nurodytas skolininko sutuoktinis, ir skolininkui priklausančios turto, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, dalies nustatymo procedūros (nustatytos CPK 667 straipsnyje) nereikia atlikti.“ Manome, kad tokia tvarka, nors ir nėra palanki skolininkui, leidžia greičiau ir efektyviau įvykdyti vykdomąjį dokumentą.

Antstolio veiksmus priimant vykdomąjį dokumentą Lietuvoje reglamentuoja LR CPK³⁹ 650-651str.: vykdomieji dokumentai priimami iš išieškotojo ar jo atstovų, juos išdavusių institucijų ar pareigūnų, antstolis turi juos patikrinti, ar nėra akivaizdžių kliūčių vykdomajam dokumentui priimti ir vykdymo veiksmams pradėti. Terminai, per kuriuos galima pateikti vykdomąjį dokumentą, nustatyti 606str., pagrindiniai jų yra dešimt metų bendras terminas nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos ir vienas mėnuo nuo sprendimo dėl grąžinimo į darbą.

Pagal LR CPK⁴⁰ 586 ir 587 straipsnius Lietuvoje vykdymo veiksmų atlikimo pagrindas yra nustatyta tvarka pateiktas vykdyti vykdomasis dokumentas, kuriuo gali būti vykdomieji raštai, teismo įsakymai, su turtinio pobūdžio išieškojimais susiję institucijų ir pareigūnų nutarimai administracinių teisės pažeidimų bylose ir kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kurių vykdymą civilinio proceso tvarka nustato įstatymai. Pastebėtina, kad iki naujojo LR CPK galiojusiam senajame CPK buvo pateiktas išsamus vykdytinų sprendimų ir vykdomųjų dokumentų sąrašas.

Prancūzijoje, remiantis jos CPK⁴¹ 501 ir 504 straipsniais, teismo sprendimas gali būti vykdomas tik pateikus vykdymo sertifikatą pažymėtą teismo sprendimo kopiją, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato kitaip; ir įrodymas, kad tas sprendimas jau vykdytinas, turi būti ant paties sprendimo, taip pat tokiu įrodymu gali būti pralaimėjusios šalies sutikimas arba patvirtinimas dėl apeliacinio/kasacinio skundo nebuvimo. Latvijoje tvarka kiek panaši į lietuvišką – ten taip pat,

³⁸ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vakarų Baltijos korporacija“ v. antstolė Lina Uniokaitė, A. Z., J. Z., Nr. 3K-3-35/2006, kat. 75.7; 129.17(S).

³⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ New code of civil procedure // http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/ncpcatext.htm, prisijungimo laikas: 2006-05-18.

remiantis Latvijos CPI⁴² 540 straipsniu, vienas pagrindinių vykdymo dokumentų yra vykdomasis raštas, o kiti vykdomieji dokumentai (baigtinis sąrašas) yra institucijų ir pareigūnų sprendimai administracinių teisės pažeidimų bylose, vykdymo orderiai, išduoti administracinių aktų pagrindu, teismo sprendimai dėl baudų skyrimo, teismo sprendimai dėl neginčijamo privalomo obligacijų pardavimo ir netgi notarų, advokatų ir antstolių išduotos sąskaitos. Švedijoje⁴³ kreditorius, kreipdamasis dėl priverstinio išieškojimo, turi pateikti žodinį arba pasirašytą raštišką prašymą bei vykdomąjį dokumentą, kuriuo, remiantis jos vykdymo kodekso 3 skyriaus 1 straipsniu, gali būti įsiteisėjęs teismo sprendimas, arbitražo sprendimas, patvirtintas įsakymas skirti baudą, išipareigojimas dėl išlaikymo pašalpos, administracinės institucijos sprendimas, kuris gali būti priverstinai vykdomas, sprendimas dėl Vykdyto tarnybos (angl. Enforcement Service) paslaugų apmokėjimo bei dokumentas, kuris, remiantis specialiu reglamentavimu (kitais įstatymais), taip pat gali būti priverstinai vykdomas. Bulgarijos CPK⁴⁴ 242 straipsnis nurodo, kad vykdomasis raštas gali būti išduodamas to paties kodekso 237 straipsnyje nustatytais pagrindais, tarp kurių paminėti ir kiti dokumentai, kurių pagrindu kiti įstatymai leidžia išduoti vykdomąjį raštą.

Kaip matome, Latvijoje nustatytas baigtinis sąrašas dokumentų, kurie gali būti vykdytini. Taip buvo ir Lietuvoje iki naujo CPK įsigaliojimo, o dabartinė tvarka tokio išsamaus sąrašo nebepateikia. Manome, kad dabartinis reglamentavimas, panašus į Suomijos ir Bulgarijos, yra pagrįstesnis, nes tokia tvarka yra lankstesnė ir užtikrina, kad CPK nebus dažnai keičiamas.

Taip pat vertingas ir Švedijos⁴⁵ pavyzdys, kad vyriausybės įstaigos gali kreiptis į vykdymo tarnybą ir pateikti prašymą dėl priverstinio sprendimų vykdymo elektroninėmis priemonėmis (automatiniam duomenų apdorojimui), nes tai leidžia pagreitinti procesą ir sutaupyti lėšų.

Laikas, kada sprendimas tampa vykdytinu (taigi antstolis turi pradėti priverstinio vykdymo procesą) nagrinėjamosiose valstybėse reglamentuojamas gana panašiai. Lietuvoje pirmos instancijos teismo sprendimai, remiantis LR CPK⁴⁶ 588 straipsniu, vykdytini po to, kai jie įsiteisėja, išskyrus atvejus, kai jie vykdytini skubiai. Apeliacinio teismo sprendimas įsiteisėja nuo jo priėmimo dienos, tad nuo tos dienos jis ir vykdytinas. Remiantis LR CPK 363 str., LAT Pirmininkas, Civilinių bylų skyriaus pirmininkas, teisėjų atrankos kolegija ar civilinių bylų

⁴² Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-05-18.

⁴³ The Enforcement Code // <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/94/00/f7ffd9ff.pdf>, prisijungimo laikas: 2006-05-18.

⁴⁴ Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/beed3f0c3b9add43c2256fcd004da169>, prisijungimo laikas: 2006-05-18.

⁴⁵ The Enforcement Code // <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/94/00/f7ffd9ff.pdf>, prisijungimo laikas: 2006-05-18.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

skyriaus plenarinė sesija turi teisę sustabdyti kasacine tvarka skundžiamo sprendimo ar nutarties vykdymą tol, kol byla bus išnagrinėta kasacine tvarka.

Suomijoje⁴⁷ nustatyta panaši tvarka: bylos šalis gali pateikti apeliaciją raštu per trisdešimt dienų nuo teismo sprendimo gavimo dienos, Apeliacinio Teismo sprendimas vykdomas jame nustatyta tvarka, o Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas bylą gali nuspręsti, kad kasacine tvarka apskūsto apeliacinio teismo sprendimas nebus vykdomas arba sustabdyti vykdymą, kol byla bus išnagrinėta. Laikotarpis, nustatytas gauti leidimą pateikti kasacinį skundą bei jį pateikti yra 90 dienų nuo apeliacinio teismo sprendimo paskelbimo. Terminas kasaciniam skundui paduoti sprendimo vykdymui svarbus tuo, kad Aukščiausiajam Teismui pakeitus sprendimą byloje gali būti taikomas sprendimo atgrėžimas. Prancūzijoje⁴⁸ teisė pateikti apeliaciją, remiantis jos CPK 538 str., yra mėnuo ginčo bylose ir 15 dienų ne ginčo bylose, ir, kas mums svarbu, per šį terminą taip pat negalima vykdyti sprendimo. Kasacinis skundas gali būti paduotas per du mėnesius, tad praėjus jiems laimėjusi šalis įgauna užtikrintumą dėl galimo sprendimo atgrėžimo. Beje, įdomu tai, kad Prancūzijoje nustatyti ilgesni apskundimo terminai, kai viena iš ginčo šalių yra iš užjūrio departamento (terminas pratęsiamas mėnesiu) arba iš užsienio (terminas pratęsiamas dviem mėnesiais) – tai daug daugiau nei papildomos dešimt dienų, kurios, remiantis LR CPK⁴⁹ 307str., suteiktos bylos šalims - užsieniečiams Lietuvoje. Prancūzijoje, kaip ir Lietuvoje, sprendimo vykdymas nestabdomas nei per terminą, skirtą apskūsti apeliacinio teismo sprendimą, nei per bylos nagrinėjimą kasacine tvarka). Latvijoje teismo sprendimas įsiteisėja taip pat, kaip ir Lietuvoje, t.y. kai pasibaigia terminas paduoti apeliaciją ir ji nėra paduota, nes Latvijos CPK⁵⁰ 203 - 204 str. nustatyta, kad jei apeliacinės instancijos teismas palieka apeliacinį skundą nenagrinėtą arba baigia apeliacijos nagrinėjimo procedūras, sprendimas įsiteisėja nuo sprendimo priėmimo dienos. Sprendimas gali būti vykdomas tik įsiteisėjęs, nebent jis turi būti vykdomas nedelsiant. Terminas apskūsti pirmos instancijos teismo sprendimui yra 20 dienų (415 str.), o paduoti kasacinį skundą galima per 30 dienų nuo teismo sprendimo paskelbimo (454 str.).

Mūsų nuomone, Lietuvos CPK nustatyti terminai – 30 arba 40 dienų yra pagrįsti, nes taip užtikrinama pusiausvyra tarp pralaimėjusios šalies teisės pasiruošti ir apskūsti sprendimą bei laimėjusios šalies teisės į greitą sprendimo įvykdymą. Kaip minėjome, terminas kasaciniam skundui paduoti sprendimo vykdymui svarbus tuo, kad Aukščiausiajam Teismui pakeitus sprendimą byloje gali būti taikomas sprendimo atgrėžimas. Tiesa, nors toks ilgas (net trijų mėnesių) apeliacinio teismo sprendimo apskundimo kasacine tvarka terminas yra ir Suomijoje,

⁴⁷ Code of Judicial Procedure // <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1734/en17340004.pdf>, prisijungimo laikas: 2006-05-18.

⁴⁸ New code of civil procedure // http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/npcatext.htm, prisijungimo laikas: 2006-05-18.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁵⁰ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/1v/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-05-18.

nei Latvijoje, nei Prancūzijoje (jei neskaičiuosime minėtos užsieniečiams suteiktos išimties) tokio ilgo termino nėra. Vertinant sprendimo vykdymo požiūriu toks ilgas terminas kasaciniam skundai paduoti nėra palankus kreditoriui dėl sprendimo vykdymo atgręžimo galimumo.

2. 2. Antstolio veiksmai rengiantis vykdyti teismo sprendimą

Šiame skyriuje aptarsime antstolio veiksmus pasirengiant vykdyti teismo sprendimą: raginimą susimokėti, teisės aktų nustatytus terminus, reglamentuojančius antstolio ir šalių veiksmus šioje vykdymo stadijoje bei skolininko turto paiešką. Pastarąją priskirsime pasirengimui vykdyti teismo sprendimą todėl, kad Lietuvoje antstolis skolininko turto turi ieškoti ir vykdydamas teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių, t.y. tada, kai teismo sprendimas dar būna neįsiteisėjęs. Neturtinių reikalavimų vykdymas bus aptartas atskirame skyriuje.

2.2.1. Raginimas įvykdyti teismo sprendimą.

Pradėdamas priverstinai vykdyti teismo sprendimą, antstolis nustatytais atvejais turi nusiųsti raginimą įvykdyti jį geruoju. Raginimo tikslas – priminti skolininkui apie jo atžvilgiu priimtą sprendimą bei paskatinti jį įvykdyti šį sprendimą geruoju, taip sutaupant laiko ir išvengiant didesnių išlaidų dėl priverstinio vykdymo. Tad skyrių pradėsime aptardami šią antstolio pareigą ir tuomet pereisime prie skolininko turto suradimo.

Raginimas įvykdyti sprendimą Lietuvoje reglamentuojamas LR CPK⁵¹ XLVI skyriuje, kur nustatyta, kad raginimas įvykdyti sprendimą siunčiamas tik vieną kartą, vykdomąjį dokumentą pateikus pirmąsyk, išskyrus atvejus, kai įstatymuose ar vykdomajame dokumente nurodyti įvykdymo terminai, taip pat dėl periodinių išmokų išieškojimo ir turto konfiskavimo, vykdamas preliminarinius teismo sprendimus, teismo įsakymus bei hipotekos teisėjo nutartis dėl skolininko turto realizavimo. Latvijoje, remiantis jos CPĮ⁵² 555 str., raginimo įvykdyti sprendimą geruoju siųsti nereikalaujama vykdamas teismo sprendimus dėl atlyginimo už darbą ar gražinimo į jį, kompensacijos už sveikatos sužalojimą, taip pat paramos, susijusios su maitintojo netekimu, išieškojimo atvejais.

Mūsų nuomone, Lietuvoje ir Latvijoje pagrindas siųsti raginimą skiriasi. Lietuvoje raginimas skolininkui susimokėti nesiunčiamas tuomet, kai pats skolininkas žino arba privalo žinoti terminą įvykdyti sprendimą, taip pat jei analogišką terminą jis gauna kitų įstatymų ar LR CPK straipsnių pagrindu (pvz. LR CPK 439 str. dėl skolininko prieštaravimų dėl kreditoriaus pareiškimo teismo įsakymo išdavimo atvejais). Latvijoje sąlygos, kai nėra siunčiamas raginimas geruoju įvykdyti teismo sprendimą, mūsų nuomone, siejamos ne tiek skolininko žinojimu, kiek išieškotojo poreikių nulemta prievolės kilme, ką rodo ir tai, kad analizuojamame Latvijos CPĮ straipsnyje nėra nurodoma, kad raginimas siunčiamas tik vieną kartą.

⁵¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁵² Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-08-22

Terminas, skiriamas įvykdyti sprendimą geruoju, Lietuvoje yra diferencijuojamas – pagal LR CPK 659 str., jeigu vykdomajame dokumente įvykdymo terminas nenustatytas, antstolis skolininkui jam įvykdyti paskiria dešimt dienų, bylose dėl išskeldinimo – nuo penkiolikos iki trisdešimties dienų, o sprendimas, įpareigojantis susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų turi būti vykdomas nedelsiant nuo raginimo įteikimo dienos. Latvijoje (jos CPĮ⁵³ 555str.) nustatytas bendras dešimties, o kai sprendimas vykdytinas skubiai – ne mažesnis nei trijų dienų terminas sprendimui įvykdyti. Šveicarijoje⁵⁴ nustatytas tik bendras terminas (20 dienų).

Manome, kad Lietuvoje galiojanti tvarka yra palanki skolininkams, nes atsižvelgiama į tai, jog susirasti naują būstą ir/ar rasti vietą skolininko turtui iš patalpų perkelti užtrunka. Žinoma, išieškotojui palankesnis kuo trumpesnis terminas, tačiau šiuo atveju Lietuvoje pasirinkta tvarka labiau nei Latvijoje apsaugo ir skolininko interesą turėti daugiau laiko rasti kitam būstui. Siekiant geriau saugoti išieškotojo interesus, būtų galima nustatyti, jog tais atvejais, kai skolininkas jau turi kitą būstą, į kurį gali išsikelti (t.y. jis pagal saugumo ir kitus gyvenamosioms patalpoms keliamus reikalavimus yra tinkamas gyventi, be to, nėra kliūčių persikelti, tokių kaip tų patalpų nuoma), taikomas bendrasis terminas įvykdyti teismo sprendimą geruoju (dešimt dienų).

Raginimas skolininkui gali būti įteikiamas paštu (dažniausiai registruotu laišku) arba asmeniškai. Šveicarijoje⁵⁵ ir Lietuvoje (LR CPK 657str.) galimi abu šie būdai, skirtumas tik toks, kad Lietuvoje dar galima raginimą įvykdyti teismo sprendimą geruoju skelbti laikraštyje, o Šveicarijoje toks įteikimo būdas nenumatytas (tokio būdo privalumus ir trūkumus aptarsime vėliau). Latvijoje raginimo įteikimo tvarka panaši: fiziniams asmenims – skolininkams antstolis jį gali įteikti tiek asmeniškai bei pasirašytinai, tiek išsiųsti registruotu laišku paštu, o juridiniams asmenims, be siuntimo registruotu paštu, taip pat numatyta raginimo įteikimo vykdomajam įmonės atstovui pasirašytinai galimybė (Latvijos CPĮ⁵⁶ 555str.). Jei skolininko buvimo vieta nežinoma, Lietuvoje išieškotojo prašymu ir jo lėšomis raginimas įvykdyti sprendimą skelbiamas vykdomo veiksmų vietos laikraštyje (LR CPK 660str.), o Latvijoje, nežinodamas skolininko buvimo vietos, antstolis yra įpareigotas raginimą įvykdyti teismo sprendimą geruoju skelbti „Latvijas Vēstnesis“ laikraštyje (t.y. oficialiame Latvijos Respublikos laikraštyje).

Ne visur raginimas įvykdyti teismo sprendimą geruoju gali būti siunčiamas paštu. B.Menut pastebi⁵⁷, kad Prancūzijoje, Belgijoje, Nyderlanduose, Liuksemburge, Graikijoje ir

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ Swiss Debt Enforcement and Bankruptcy Law. – Zurich: Kluwer Law International, 1997. P.28.

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-08-22.

⁵⁷ UIHJ konferencijos, surengtos Vilniuje 2004m. lapkričio 21-22d., medžiaga.

Škotijoje dokumentus įteikia tikrai antstoliai, ir tai yra patikimumo garantas, nors tokio įteikimo būdo kaštai ir daug didesni.

Mūsų nuomone, Lietuvoje galiojanti tvarka, pagal kurią skelbimas talpinamas laikraštyje išieškotojo prašymu ir lėšomis, yra pagrįstesnis ir teisingesnis išieškotojo atžvilgiu, nes kai išieškojimas yra negalimas (pvz. dėl skolininko nemokumo), tokias išlaidas tektų padengti jam, tad teisinga, kad išieškotojas ir spręstų, nori jis ar ne priimti šias išlaidas. Taip pat manome, kad Latvijos praktika, kai raginimas įvykdyti teismo sprendimą skelbiamas oficialiajame laikraštyje, yra teisingesnė tiek skolininko, tiek vykdymo proceso tikslų atžvilgiu. Šiandien tikrai niekam nekelia nuostabos tai, kad asmuo gali turėti turto įvairiose vietose (ir netgi skirtingose valstybėse), įskaitant vietą, kurioje negyvena ir kurios vietinės spaudos neskaity. Siūlymas nustatyti reikalavimą dėl raginimo įvykdyti teismo sprendimą skelbimo „Valstybės žiniuose“ galbūt ir nebūtų labai priimtinas Lietuvoje, tačiau „Informaciniuose pranešimuose“ patalpinta informacija tikrai pasiektų daugiau skolininkų nei paskelbta vietos laikraštyje. Be to, reikalavimas talpinti tokius raginimus viename konkrečiame laikraštyje (vietoj reikalavimo skelbti juos pvz. viename iš Lietuvos respublikinių dienraščių, kurių yra ne vienas), neuždraudžiant papildomai išieškotojo prašymu ir lėšomis raginimą skelbti ir vietinėje spaudoje, taip pat padidintų tikimybę, jog skolininkas perskaitys šį skelbimą ir taip greičiau ir pigiau bus pasiekti pačiam raginimui bei teismo sprendimų vykdymui keliami tikslai.

2.2.2. Skolininko turto suradimas.

Skolininko turto suradimas yra vienas svarbiausių žingsnių priverstinai vykdant piniginių išieškojimą, todėl labai svarbu, kokios teisės yra suteiktos antstoliui šiai pareigai atlikti. Reikia pastebėti, kad ne visose šalyse skolininko turto turi ieškoti būtent antstolis, pvz. Ispanijoje⁵⁸ ši pareiga tenka išieškotojui - būtent jis turi rasti informaciją. Tam gali naudoti viešuosius registrus arba kreiptis į teismą, kad šis nurodytą informacijos turėtojui (darbdaviui, bankui, kt.), kad ją atskleistų. Tačiau čia siekiame atskleisti būtent antstolio, kaip civilinio proceso subjekto, turimas teises ir pareigas turto išieškojimo procese, todėl plačiau nenagrinėsime atvejų, kai teismo sprendimo vykdytojo pareigas ar dalį jų atlieka bylos šalis - išieškotojas.

Turto paieška yra informacijos apie skolininko turtą (jo sudėtį, buvimo vietą ir kt.) gavimas, tad toliau aptarsime, kokias teises turi antstolis šioje srityje. Siekdami geriau tai atskleisti, sugrupuosime šias antstolio turimas teises į teisę reikalauti, kad skolininkas pateiktų informaciją apie savo turtą ir teisę gauti informaciją iš skolininko bei trečiųjų asmenų.

Lietuvoje antstolio teisę gauti informaciją apie skolininko turtą reglamentuoja LR Civilinis kodeksas, Antstolių įstatymas ir poįstatyminiai aktai. Informacijos šaltiniai yra trečiųjų

⁵⁸ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.20

asmenų turima informacija (teisė jos reikalauti numatyta LR CPK⁵⁹ 585 str.) ir paties antstolio surinkti duomenys apie skolininko turtą (pvz. skolininko saugyklą ar gyvenamųjų patalpų apžiūros metu gauta informacija, taip pat antstolio reikalavimu skolininko pateikta informacija apie savo turtinę padėtį). Remiantis LR Antstolių įstatymo⁶⁰ 22 straipsniu, antstolis turi teisę informaciją gauti nemokamai, taip sumažinamos skolininko mokėtinos bylos vykdymo išlaidos. V. Višinskis pastebi⁶¹, kad tokios informacijos pateikimas gali būti susijęs su nemažomis išlaidomis, todėl faktiškai dalį tokių išlaidų valstybė perkelia tretiesiems asmenims, niekaip nesusijusiems su vykdymo procesu, bei kad tai nėra pateisinama privačių juridinių ir fizinių asmenų atžvilgiu. Negalime nesutikti su tokia nuomone, nes tretieji asmenys turi ne tik daryti dokumentų kopijas ar kitas jų laikmenas, bet atskirais atvejais atlikti ir nemažą dalį paties išieškojimo darbo (pvz. kai skola padengiama iš skolininko darbo pajamų, kas mėnesį šias išskaitas turi atlikti jo darbovietės buhalteris).

Antstolio teisė gauti informaciją iš paties skolininko (tuo pačiu ir pastarojo pareiga ją pateikti) užsienio šalyse reglamentuojama įvairiai. Kai kalbame apie išieškojimą vykdytinam dokumentui jau esant išduotam, Europos Komisijos publikuojamo tyrimo duomenimis⁶² (toliau šioje pastraipoje pateikiama informacija remiasi juo), Austrijoje skolininkas privalo pateikti antstoliui, kai šis siekia areštuoti kilnojamąjį turtą (kitais atvejais – teismui) nustatytos formos savo turto inventorizacijos aktą. Danijoje skolininkas tokią informaciją turi atskleisti asmeniškai dalyvaudamas teismo posėdyje, kurio metu turi pateikti dokumentus (pvz. dėl sąskaitos banke). Vokietijoje ir Graikijoje antstoliui taip pat suteikta teisė gauti informacijos iš skolininko – šis privalo atlikti savo turto inventorizaciją, be to, patvirtinti ją priesaika. Suomijoje ir Švedijoje skolininkas savo turtinę padėtį turi atskleisti išieškojimo proceso metu, kai to pareikalauja teismo sprendimo vykdytojas. Portugalijoje skolininkas privalo teismo sprendimo vykdytojui nurodyti areštuotiną turtą tais atvejais, kai bandymas areštuoti turtą yra nesėkmingas.

Šveicarijoje⁶³ skolininkas privalo atskleisti informaciją apie savo turtą, įskaitant esantį pas trečiuosius asmenis, tokia apimtimi, kokia reikalinga patenkinti išieškotojo reikalavimą. Už šios pareigos nevykdymą numatyta baudžiamoji atsakomybė. Mūsų nuomone, tai gera teisės norma, nes spartina vykdymo proceso eigą, mažina vykdymo išlaidas ir leidžia sužinoti apie skolininko turtą, kurį kitu atveju šis galėtų nuslėpti.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042.

⁶¹ Višinskis V. Skolininko turto paieška vykdymo procese // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3(81). P.100

⁶² The transparency of a debtor's assets on the basis of an enforceable title //

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc/transparency_basis_title_en.pdf; prisijungimo laikas 2006-08-16.

⁶³ Swiss Debt Enforcement and Bankruptcy Law. – Zurich: Kluwer Law International, 1997. P.36.

Antstolis negali reikalauti, kad skolininkas atskleistų informaciją apie savo turtinę padėtį (nes pastarajam nenustatyta tokia pareiga⁶⁴) Belgijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose, Škotijoje (Jungtinė Karalystė), Italijoje. Prancūzijoje tokios pareigos taip pat nėra, išskyrus atvejus, kai išieškojimas vykdomas iš skolininko pajamų ir išieškoma suma neviršija 535 eurų (tai sudaro 1847,25 Lt). Tuomet skolininkas privalo pateikti informaciją apie savo darbdavį ir banko sąskaitas.

Kaip matome, minėtų valstybių praktika dėl skolininko pareigos atskleisti savo turtinę padėtį yra nevienoda, vienos šalys reikalauja, kad skolininkas pateiktų informaciją (ir nustato griežtas sankcijas), kitos ne, tačiau jos suteikia antstoliui prieigą prie registrų su tokia informacija. Manome, kad Lietuvoje galiojanti tvarka, kai skolininkas privalo pateikti duomenis apie turtą, kai to pareikalauja antstolis, yra pagrįsta, nes tik pats asmuo geriausiai žino savo turtinę padėtį. Be to, Lietuvoje galiojanti tvarka padeda sutaupyti teismų darbo laiko, o antstolis vis tiek gauna reikiamą informaciją (iš registrų arba paties skolininko ar trečiųjų asmenų, ir tik matydamas LR CPK 585 str. pažeidimą kreipiasi į teismą).

Dar neįsiteisėjusio teismo sprendimo vykdymo tvarka yra panaši daugelyje tyrimė⁶⁵ dalyvavusių valstybių: antstolis negali pareikalauti, kad skolininkas atskleistų informaciją apie savo turtinę padėtį Graikijoje, Nyderlanduose, Portugalijoje, Škotijoje (Jungtinė Karalystė) – ten tokios pareigos skolininkui nėra nustatyta. Kitur (Austrijoje, Danijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Liuksemburge) ji nustatyta tik išlaikymo bylose. Suomijoje ir Italijoje skolininko pareiga atskleisti savo turtinę padėtį nustatyta tik paveldėjimo arba turto dalybų skyrybų bylose atvejais. Švedijoje išieškotojo prašymu teisme skolininkas turi pateikti turto dokumentus arba atsakyti į klausimus bei patvirtinti informacijos teisingumą. Anglijoje ir Velse (Jungtinė Karalystė) informacijos apie skolininko turtinę padėtį antstolis gali tikėtis tik tais atvejais, kai išieškotojas pateikia įrodymų, jog skolininkas gali slėpti turtą. Teismas ten taip pat gali areštuoti turtą, pareikalauti pateikti dokumentus bei atsakyti į klausimus, arba išieškotojo rašytinio prašymo pagrindu atlikti kryžminę apklausą, taigi aktyvesnis yra teismas, o ne antstolis.

Lygindami šią praktiką su nustatyta tvarka Lietuvoje, manome, kad pastaroji palankesnė išieškotojui, nes LR CPK nustato daugiau konkrečių atvejų, kada sprendimas turi būti vykdomas neįsiteisėjęs, tad išieškotojas sutaupo laiko. Lietuvoje⁶⁶, kitaip nei aukščiau minėtose šalyse, neįsiteisėję vykdytini sprendimai yra ne vien dėl išlaikymo, bet ir kitais atvejais (LR CPK 282 ir 152 str.): dėl vieno mėnesio vidutinio darbo užmokesčio dydžio neviršijančios priteistos darbo užmokesčio dalies, dėl iškeldintų asmenų įkeldinimo, dėl bankroto ar restruktūrizavimo bylos

⁶⁴ The transparency of a debtor's assets *on* the basis of an enforceable title //

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc/transparency_basis_title_en.pdf; prisijungimo laikas 2006-08-16.

⁶⁵ The transparency of a debtor's assets *before* obtaining an enforceable title //

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc/transparency_before_title_en.pdf; prisijungimo laikas 2006-08-16.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

iškėlimo ir banko akcinio kapitalo sumažinimo bei nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Be to, gali teismas gali leisti skubiai vykdyti sprendimus ir kitais, LR CPK 283 str. nustatytais atvejais. Nustatyta konkreti tvarka, kaip antstolis gali gauti informaciją iš skolininko, Lietuvoje nesiskiria nuo įsiteisėjusių sprendimų vykdymo (išskyrus, aišku, vykdymo pradžios laiką), ir, kaip jau minėjome anksčiau, manome ją esant pagrįsta.

Dar vienas būdas, kaip antstolis gali rasti turtą, nesantį jokiuose registruose ar pas trečiuosius asmenis, yra to turto paieška apsilankant skolininko buveinėje ar kitoje turto buvimo vietoje. Lietuvoje šią antstolio teisę reglamentuoja LR CPK⁶⁷ 615 str., leidžiantis įeiti į skolininko gyvenamąsias patalpas su ten gyvenančių asmenų sutikimu (neįleidimo atveju – pasitelkęs teismo nutartį dėl įėjimo į patalpas), o kitas patalpas – be skolininko sutikimo, bei nustatantis šios teisės užtikrinimo priemonės. Manome, kad toks reglamentavimas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁶⁸ 8 str., nustatantį asmens teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą ir šios teisės ribojimo galimumą (tarp kitų išvardintų atvejų) kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

Antstolio teisė gauti informaciją iš viešųjų registru taip pat reglamentuojama nevienodai įvairiose šalyse. Remiantis Europos Komisijos paskelbtu tyrimu⁶⁹ (toliau šioje pastraipoje informacija remiasi juo), Austrijoje teismo vykdytojas visad gali naudotis žemės, komerciniu, turto arešto, o taip pat viešais ir internetu prieinamais skolų bei trimis transporto registrais. Danijoje vykdomo teismas turi teisę naudotis registrais: žemės, komerciniu, decentralizuotu skolų, o taip pat trimis transporto priemonių bei viešaisiais registrais. Suomijoje teismo antstoliui prieinami ne tik jau aukščiau prie kitų šalių minėti registrai, bet ir skolininkų, vedybinis bei išskirtinai teismo vykdytojams prieinamas mokesčių ir socialinis registrai. Prancūzijoje antstolis gali naudotis kadastro ir paskolų, komerciniu, viešaisiais registrais, taip pat išskirtinai antstoliui prieinamais transporto priemonių registru bei socialinės apsaugos įrašais, tačiau bet koks antstolio prašymas suteikti informacijos iš mokesčių ar socialinės apsaugos sistemos turi būti perduodamas Prancūzijos generaliniam prokurorui. Palyginimui: Nyderlanduose antstolis turi tiesioginę prieigą prie socialinio draudimo duomenų bazės. Belgijoje antstolio teisės kiek mažesnės: pateikdamas vykdomąjį dokumentą, jis turi teisę kreiptis į socialinės apsaugos institucijas prašydamas informacijos apie skolininko darbdavį. Be to, periodinių išmokų skolininkui mokėtojas taip pat privalo suteikti antstoliui jo prašomą informaciją. Vokietijoje antstolis taip pat negali pasigirti tokiu plačiu kaip kitur prieinamų

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu nr. 11, su papildomais protokolais nr. 1, 4, 6 ir 7 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3016.

⁶⁹ The transparency of a debtor's assets on the basis of an enforceable title //

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc/transparency_basis_title_en.pdf; prisijungimo laikas 2006-08-16.

viešųjų registrų skaičiumi: be viešųjų registrų antstoliui prieinami tik žemės ir komercinis registrai.

Apibendrinami antstolio teisės gauti informaciją iš viešųjų registrų ir kadastrų praktiką bei lygindami ją su esančia Lietuvoje, norėtume pastebėti, jog Lietuvoje nustatyta tvarka, kai antstoliui yra prieinami visi registrai, socialinės apsaugos institucijų duomenys ir dar nemokamai, yra palanki išieškotojui ir asmens duomenų apsaugos atžvilgiu nepalanki skolininkui. Lietuvoje antstolio prašymas suteikti informacijos iš mokesčių ar socialinės apsaugos institucijų, kitaip nei Prancūzijoje, nėra privalomai siunčiamas prokurorui. Manome, kad tokia tvarka asmens duomenų apsaugos atžvilgiu gali būti įvertinta nepalankiai, tačiau nesiūlome sekti Prancūzijos pavyzdžiu, nes Lietuvoje galiojančios nuostatos padeda pasiekti efektyvumo ir užtikrina greitesnį sprendimų įvykdymą. Kadangi antstolių įstatymo⁷⁰ 22 str. nuostata, kad antstolis neturi teisės reikalauti duomenų, dokumentų ar kitos informacijos, jeigu jie nėra susiję su antstolio funkcijų atlikimu, mūsų nuomone, nėra pakankamas garantas asmens duomenų teisinei apsaugai, manome, kad Belgijos praktika, kai siekdamas informacijos apie asmenį antstolis privalo pateikti vykdomąjį dokumentą (tam tiktų ir jo kopija), padėtų pagerinti asmens duomenų apsaugą ir nesumažintų teismo sprendimų vykdymo sistemos efektyvumo.

Nagrindėdami *antstolių teisę gauti informacijos iš trečiųjų asmenų* norėtume pastebėti, jog beveik visur teismo vykdytojas turi teisę reikalauti, o duomenų apie skolininko turtą turėtojai privalo suteikti prašomą informaciją. Šveicarijoje⁷¹ už informacijos neatskleidimą tretiesiems asmenims gresia baudžiamoji atsakomybė. Norėtume čia paminėti ir keletą išimčių⁷², kai tretieji asmenys neprivalo atskleisti tokios informacijos: Austrijoje būtent teismas gali gauti informaciją apie skolininko darbdavį ir kitus pajamų šaltinius iš socialinės apsaugos institucijų. Darbdavys ir bankai privalo atsakyti, ar skola gali būti išieškota bei ar nėra vykdomas išieškojimas pagal kito išieškotojo reikalavimą, o to neįvykdę atsako už žalą. Vokietijoje, išieškodamas iš kilnojamojo turto, antstolis gali paklausti bet kurio suaugusio skolininko šeimos nario apie skolininko darbdavį. Graikijoje nei darbdavys, nei socialinės apsaugos institucijos nėra įpareigosos suteikti informaciją, be to, bankai taip pat jos neteikia motyvuodami bankine paslaptimi. Italijoje trečiosios šalys taipogi nėra įpareigosos atskleisti informaciją apie skolininko turtą, išskyrus išieškojimo iš išmokų atvejus, kai informacija pateikiama teismui.

Lietuvoje antstolis turi teisę reikalauti, kad tretieji asmenys nemokamai ir per antstolio nustatytą terminą pateiktų jo prašomą informaciją apie skolininko turtą. Nors šios Lietuvos Respublikos teisės normų suteikiamos teisės yra reikalingos proceso efektyvumui užtikrinti,

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042.

⁷¹ Swiss Debt Enforcement and Bankruptcy Law. – Zurich: Kluwer Law International, 1997. P.36.

⁷² The transparency of a debtor's assets on the basis of an enforceable title //

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc/transparency_basis_title_en.pdf; prisijungimo laikas 2006-08-16.

negalime nesutikti su V.Višinskio nuomone, kad „nemokamai teikti antstoliui informaciją apie skolininko turtą [...] įpareigojanti Antstolių įstatymo 22 straipsnio nuostata yra nelogiška ir neteisinga, todėl turi būti panaikinta⁷³“. Taip pat manome, kad praktika, kai teismo sprendimo vykdytojui apskritai suteikiama teisė reikalauti tokios informacijos iš trečiųjų asmenų, o be to, ji dar užtikrinama galimomis sankcijomis, yra būtina efektyviam antstolio darbui ir civilinio proceso tikslų, tokių kaip teismo sprendimo įvykdymas, pasitikėjimas valstybės teismų sistema ir civilinių santykių užtikrintumas, pasiekimui. Lietuvoje galiojanti tvarka (išskyrus pareigą nemokamai teikti informaciją) yra pagrįsta ir suteikia antstoliui galimybę atlikti jam patikėtas užduotis.

2.3. Antstolio veiksmai išieškant iš skolininko turto, jo pajamų bei vykdant nepiniginius reikalavimus

Šiame skyriuje aptarsime antstolio teises ir pareigas vykdant dviejų rūšių reikalavimus - piniginius bei nepiniginius po to, kai jau yra išsiųstas raginimas dėl sprendimo įvykdymo geruoju bei surastas skolininko turtas. Nagrinėdami antstolio teises ir pareigas vykdant piniginius reikalavimus, jo veiksmus aptarsime pirmoje poskyrio dalyje skirstydami juos į veiksmus išieškant iš turto bei pajamų. Antstolio teises ir pareigas vykdant nepiniginius reikalavimus apžvelgsime šio darbo 2.3.2 dalyje.

2.3.1. Antstolio veiksmai išieškant iš skolininko turto ir jo pajamų

Siekiant įvykdyti teismo sprendimą, neužtenka tik pateikti jį vykdyti antstoliui bei surasti skolininko turtą, pastarąjį būtina dar ir realizuoti arba perduoti išieškotojui. Šioje darbo dalyje nagrinėsime piniginių reikalavimų vykdymą (nepiniginių bus aptariamas atskirame skyriuje). Nagrinėdami antstolio veiksmus, jo turimas teises ir pareigas šioje vykdymo proceso stadijoje, suskirstysime jas į dvi grupes: veiksmus išieškant iš turto ir iš pajamų.

2.3.1.1. Išieškojimas iš skolininko turto

Jį savo ruožtu suskirstysime į antstolio veiksmus areštuojuant turtą, pasiruošimą realizuoti (turto statuso nustatymą, įkainojimą, taip pat kitus susijusius veiksmus, tokius kaip turto saugojimas ar siūlymas skolininkui pačiam susirasti pirkėją) bei galiausiai turto realizavimą.

2.3.1.1.1. Turto areštas.

Kai skolininko turtas jau surastas, antstolis turi turėti galimybę panaudoti tą turtą teismo sprendimo vykdymui. Siekiant, kad skolininkas negalėtų jo paslėpti, perduoti, dovanoti ar kitaip perleisti bei būtų įmanoma užtikrinti galimybę įvykdyti teismo sprendimą, gali būti taikomas

⁷³ Višinskis V. Skolininko turto paieška vykdymo procese // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3(81). P.104.

skolininko turto areštas. Skirtingose valstybėse egzistuoja nevienoda praktika, kada galima jį taikyti bei kieno iniciatyva tai turi būti daroma.

Lietuvoje antstoliui yra suteikta teisė vykdant teismo sprendimą teikti patvarkymą areštuoti skolininko lėšas kredito įstaigose bei pas kitus asmenis (LR CPK⁷⁴ 689str.), taip pat turtines teises (LR CPK 749 str.), be to, atskirai nurodoma, kad antstolis turi teisę areštuoti skolininko vertybinius popierius (LR CPK 728 str.). Norėtume pastebėti gana originalų, išieškotojui ypač nepalankų Graikijos⁷⁵ bruožą - ten banko sąskaitos negali būti areštuotos, nes laikoma, kad tai pažeidžia bankininkystės paslaptį. Japonijoje⁷⁶ turto arešto procedūra prasideda tik išieškotojui to paprašius vykdomojo teismo, nes ten ir turto arešto atveju laikomasi dispozityvumo principo. Lietuvoje, kaip žinia, teismai šios funkcijos nevykdo, o būtent antstolis surenka informaciją apie skolininko turimą turtą. Tad antstoliui suteikta teisė areštuoti turtą, mūsų nuomone, yra būtina siekiant vykdymo proceso tikslų ir padeda tai padaryti greičiau ir efektyviau.

Toliau panagrinėsime, kada antstolis gali pateikti patvarkymą areštuoti skolininko turtą. Dabar galiojančiame Lietuvos Respublikos CPK⁷⁷ 145str. nurodyta, kad atsakovo nekilnojamojo turto, tai pat kilnojamųjų daiktų, piniginių lėšų ar turtinių teisių, priklausančių atsakovui ir esančių pas atsakovą arba trečiuosius asmenis, areštas, atsakovui priklausančio daikto sulaikymas gali būti taikomos kaip laikinosios apsaugos priemonės, t.y. dar nesant priimto teismo sprendimo, kuriuo ginčas išsprendžiamas iš esmės, taigi ir tokiam sprendimui įvykdyti išduoto vykdomojo rašto. Šios priemonės gali būti taikomos dalyvaujančių byloje arba kitų suinteresuotų asmenų prašymu. Tokia tvarka buvo ir galiojant 1964m. CPK⁷⁸, kurio 155-156 str. taip leido taikyti turto areštą dar nesant priimto teismo sprendimo, kuriuo byla išsprendžiama iš esmės.

Latvijoje galiojanti tvarka yra analogiška lietuviškajai: ten antstoliui taip pat gali tekti vykdyti teismo sprendimą dėl turto arešto tuomet, kai byla dar neišnagrinėta, nes Latvijos CPK⁷⁹ 138 str. leidžia išieškotojui prašyti laikinųjų apsaugos priemonių, kuriomis, remiantis to paties kodekso 139 str., gali būti ir turto areštas. Suomijoje ieškovas, remiantis šios teisinio proceso kodekso⁸⁰ 7 skyriaus normomis, taip pat gali prašyti turto arešto savo teisių užtikrinimui

⁷⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁷⁵ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.78.

⁷⁶ Ten pat, P.25.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=163275, prisijungimo laikas 2006-09-02.

⁷⁹ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-03.

⁸⁰ Code of Judicial Procedure // <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1734/en17340004.pdf>, prisijungimo laikas: 2006-09-03.

pateikdamas prašymą teismui, kuriame bus ar buvo nagrinėjama jo byla. Bulgarijos⁸¹ CPK 308 str. irgi suteikia teisę ieškovui prašyti ieškinio užtikrinimo priemonių net ir nepateikus ieškinio, o to paties kodekso 316 str. nurodo ir turto areštą.

Danijoje⁸², vos tik yra areštuojamas turtas, sudaromas skolininko turto sąrašas ir skolininkas negali naudotis juo tokiu būdu, kuris apsunkintų išieškojimą, be to, galima fizinė prievarta prieš skolininką (jis gali būti atvedintas į policiją, su kurios pagalba gali būti atliktas asmens arba jo turto apieškojimas).

Lietuvos Respublikos CPK nedraudžia antstoliui areštuoti ir parduoti skolininko turtą ir tais atvejais, kai akivaizdu, jog pajamos, gautos pardavus tą turtą, nepadengs išieškojimo išlaidų. Latvijoje toks draudimas yra nustatytas jos CPI⁸³ 573 str., Švedijoje – jos vykdymo kodekso⁸⁴ 4 skyriaus 3 paragrafe. Mūsų nuomone, Lietuvoje taip pat būtų tikslinga nustatyti tokį reikalavimą, nes priešingu atveju naudos išieškotojui neatnešančiais antstolio veiksmais padaromos vykdymo proceso tikslų neatitinkančios išlaidos. Manome, kad antstolis, nustatęs, jog iš turto pardavimo gautos pajamos nepadengs išieškojimo išlaidų, turėtų turėti pareigą nerengdamas turto pardavimo iškart raštu pasiūlyti išieškotojui pasiimti tokį skolininko turtą, o šiam atsisakius – gražinti jį skolininkui.

Areštuoti ir parduoti galima ne visą skolininko turtą, nes kitaip bus pažeista skolininko teisė į bent minimalų pragyvenimo lygio užtikrinimą. Valstybės pareigą jį užtikrinti nustato ir tarptautinės teisės normos, kurių laikytis ji yra įsipareigojusi, pvz. Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto⁸⁵ 11 str., kuris skelbia: „Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno teisę į pakankamą savo ir savo šeimos gyvenimo lygį, įskaitant teisę turėti pakankamai maisto, drabužių ir būstą, taip pat į nuolatinį gyvenimo sąlygų gerinimą.“

Lietuvoje turtas, iš kurio negali būti išieškoma, išvardintas LR CPK⁸⁶ 668str.: tai drabužiai, namų apstatymo ir namų apyvokos bei visi vaikų reikmenys, maisto produktai ir kita. Šveicarijoje⁸⁷ taip pat nėra sudarytas labai detalus sąrašas, kas yra asmeniniam skolininko naudojimui reikalingi daiktai. Norėtume pastebėti, jog nagrinėjamame Lietuvos CPK straipsnyje, priešingai nei Latvijos CPI⁸⁸ 1 priede, nėra imperatyvios nuostatos, nurodančios, kas yra namų apyvokos daiktai, kiek maisto ar baldų turi būti palikta skolininko šeimos nariams. Minėtame Latvijos CPI 1 priede gana smulkiai išvardinta, kiek lovų, spintų ar kėdžių turi būti palikta, taip

⁸¹ Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/BEED3F0C3B9ADD43C2256FCD004DA169>, prisijungimo laikas: 2006-09-03.

⁸² The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.179.

⁸³ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-03.

⁸⁴ The Enforcement Code // <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/94/00/f7ffd9ff.pdf>, prisijungimo laikas: 2006-09-03.

⁸⁵ Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 77-3290.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁸⁷ Swiss Debt Enforcement and Bankruptcy Law. – Zurich: Kluwer Law International, 1997. P.36.

⁸⁸ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-04

pat kad be drabužių ir avalynės negalima išieškoti iš virtuvės reikmenų ir patalynės, kad šeimai prasimaitinti turi būti palikta maisto trims mėnesiams.

Manome, kad toks detalizavimas, viena vertus, yra aiškesnis nei pvz. sąvoka „namų apyvokos daiktai“, kita vertus, antstoliui gali sukelti papildomų problemų, nes tiksliai apskaičiuoti, pvz. koks maisto kiekis reikalingas tiems trims mėnesiams, gali būti keblu. Mūsų nuomone, Lietuvoje nustatytas sąrašas daiktų, į kuriuos negali būti nukreipiamas išieškojimas, yra pakankamai aiškus ir suteikia antstoliui, vykdančiam teismo sprendimą, daugiau lankstumo bei neapkrauna jo įstatymo nustatytais atvejais gana kebliais skaičiavimais.

Vokietijoje⁸⁹ išieškotojas gali nukreipti išieškojimą ir į skolininkui paliktinus daiktus, jeigu pakeičia juos pigesniais, pvz. spalvotą televizorių pakeičia nespalvotu. Manome, kad tai išieškotojo atžvilgiu teisinga nuostata, taip pat sauganti ir skolininko teises, todėl atvejais, kai nepavysta visiškai įvykdyti teismo sprendimo dėl skolininko nemokumo, tokia nuostata gali būti net ir išėjimi iš susidariusios situacijos.

2.3.1.1.2. Pasiruošimas realizuoti skolininko turtą

Antstolis, suradęs ir, jeigu mano esant reikalinga, areštavęs skolininko turtą, turi pasirengti turto pardavimui. Tam būtina turtą įvertinti, jei reikia - apsaugoti, nustatyti jo teisinę būklę, taip pat įvykdyti visus įstatymuose numatytus reikalavimus. Toliau analizės patogumo dėlei suskirstysime antstolio pareigas ruošiantis parduoti turtą į turto įkainojimą ir kitas pareigas, kurias aptarsime pirmiau nei įkainojimą.

Lietuvoje antstolis, rengdamasis parduoti turtą, turi nemažai pareigų: jis privalo sudaryti areštuoto turto aprašą ir nusiųsti jį skolininkui bei turto arešto registro tvarkytojui, išskyrus LR CPK 680 str. nustatytus išimtis. Antstolis taip pat privalo išsiaiškinti skolininko turto teisinį statusą ir, jei tai skolininko bendra su kitais asmenimis nuosavybė, remiantis LR CPK⁹⁰ 667 str., turi aprašyti ir areštuoti bendrąjį turtą ir pasiūlyti išieškotojui, o reikiamais atvejais ir bendrosios nuosavybės dalyviams, kreiptis į teismą su prašymu dėl skolininko turto dalies, esančios bendra su kitais asmenimis nuosavybe, nustatymo. Be to, antstolis, remdamasis LR CPK 654 str., turi teisę išaiškinti skolininkui ir išieškotojui jų teises. Pastebėtina, jog Teisės projektų ir tyrimo centras kritikuoja šį straipsnį teigdamas, kad „kodekso formuluotė „gali...išaiškinti“ suteikia antstoliams teisę neaiškinti skolininkui ir išieškotojui jų teisių, ypač tokių, kurių žinojimas antstoliui nenaudingas“⁹¹. Dar viena antstolio pareiga rengiantis parduoti turtą yra rūpintis areštuoto turto saugojimu – remiantis LR CPK 683 str., turtą (išskyrus pinigus, taip pat vertybinius popierius ir kitas LR CPK 674 str. nurodytas vertybes) saugoti jis

⁸⁹ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.45.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁹¹ Tyrimas "Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika" //

http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/antstoliu%20tyrimas_galutinis.pdf, prisijungimo laikas 2006-09-06.

gali palikti asmeniui, pas kurį jį areštavo, perduoti kitam asmeniui, įskaitant išieškotoją, arba gali turtą saugoti pats.

Latvijos CPĮ 71 skyrius⁹² numato panašias antstolio pareigas: sudaryti turto aprašą, nustatytais atvejais pažymėti areštuotą turtą, taip parodant, kad jis areštuotas, analogiškai kaip Lietuvos antstolis rūpintis areštuoto turto saugojimu. Bulgarijos antstolis, remiantis šios šalies CPK⁹³ 39 skyriumi, taip pat turi analogiškas pareigas, išskyrus areštuoto turto specialų pažymėjimą.

Tais atvejais, kai skelbiamos varžytynės, antstolis privalo pateikti skelbimą apie jas. Lietuvoje tokio skelbimo turinys reglamentuojamas dabar galiojančio LR CPK 706 str., ir lyginant su 1964 m. LR CPK 428 str., yra nepalyginamai išsamesnis, todėl tobulesnis. Dabar galiojančiame kodekse atsižvelgiama net ir į technikos naujoves - numatyta, kad apie varžytines turi būti skelbiama specialiame tinklalapyje. Pati paskelbimo tvarka, išskyrus terminus, yra ta pati tiek kilnojamo, tiek nekilnojamo turto aukcionui. Latvijoje⁹⁴ nustatyta skirtinga tvarka, kur turi būti paskelbta apie kilnojamo ir nekilnojamo turto varžytynes, nustatant reikalavimą apie pastarąsias skelbti „Latvijas Vēstnesis“ laikraštyje (t.y. oficialiame Latvijos Respublikos laikraštyje). Panašus reikalavimas buvo nustatytas 1964 m. LR CPK⁹⁵ 428 str. (2002 03 12 d. aktuali redakcija) – antstolis turėjo apie varžytynes pranešti „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“.

Mūsų nuomone, reikalavimas skelbti apie varžytynes specialiame tinklalapyje padeda spręsti jau seną „vietinio laikraščio“ problemą - reikalavimas skelbti informaciją apie varžytynes vietiniame laikraštyje kritikuotas dėl to, kad ne visada aišku, kas yra „vietinis laikraštis“, be to, tokių laikraščių tiražai paprastai būna mažesni nei nacionalinių dienraščių. Vieno specialaus internetinio tinklalapio problema padeda išspręsti ir dar vieną dilemą - kuriame iš vietinių (jei jų iš viso yra, ir daugiau nei vienas) ar nacionalinių laikraščių reikia skelbti apie varžytynes. Taip pat manytume, kad dabar galiojančiame kodekse nustatytas reikalavimas skelbti apie aukcioną vietiniame dienraštyje vis dar yra aktualus ir todėl diskutuotinas. Nors tai ir galima laikyti trumpo laikotarpio problema, bet Lietuvoje, nepaisant spartaus gyventojų kompiuterinio raštingumo bei prieigos prie interneto vietų skaičiaus augimo, dalis žmonių, ypač vyresnio amžiaus, vis dar nemoka naudotis kompiuteriais ir internetu.

Palyginę Lietuvos ir Bulgarijos CPK bei Latvijos CPĮ teisinį reglamentavimą kitų (t.y. be turto įkainojimo) antstolio pareigų ruošiantis skolininko turto pardavimui srityje, norėtume

⁹² Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkokumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-05.

⁹³ Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/BEED3F0C3B9ADD43C2256FCD004DA169>, prisijungimo laikas: 2006-09-05

⁹⁴ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkokumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-05.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=163275, prisijungimo laikas 2006-09-05.

pastebėti, jog iš šių aptartų šalių tik Lietuvos antstolis turi pareigą pasiūlyti išieškotojui, o reikiamais atvejais – ir kitiems bendrosios nuosavybės dalyviams kreiptis į teismą dėl skolininko turimos turto dalies bendrojoje nuosavybėje nustatymo. Mūsų nuomone, tokia jo teisė aiškintina tuo, kad kreiptis į teismą Lietuvoje gali tik suinteresuotas asmuo, manantis, kad yra pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymo saugomas interesas (LR CPK⁹⁶ 5str.), o antstolis nelaikytinas tokiu suinteresuotu asmeniu (antraip jis nuo konkrečios vykdomosios bylos turėtų nusišalinti). Be to, tokia nuostata ne visada trukdo išieškoti skolą iš bendrasavininkų, nes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas byloje 3K-3-35/2006⁹⁷ yra išaiškinęs, kad „tokiu atveju, kai išieškojimas vykdomas iš sutuoktinių bendro turto (pvz., CK 3.109 straipsnio 1 dalies 1–6 punktai, 2 dalis), nereikia išduoti naujo vykdomojo dokumento, kuriame skolininku būtų nurodytas skolininko sutuoktinis, ir skolininkui priklausančios turto, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, dalies nustatymo procedūros (nustatytos CPK 667 straipsnyje) nereikia atlikti.“ Mūsų nuomone, ši Lietuvos antstolio turima pareiga yra teisinga, nes toks įpareigojimas užtikrina, kad priimtas teismo sprendimas bus vykdomas nepažeidžiant dispozityvumo ir proceso greitumo principų, be to, šitaip užtikrinamos trečiųjų šalių (skolininko turimo turto bendrasavininkų) nuosavybės teisės, kurios galėtų būti pažeistos, jeigu skolininko turtas būtų parduotas tiksliai neapibrėžus jo ribų.

Turto įkainojimas yra vienas svarbiausių pasiruošimo parduoti skolininko turtą etapų. Šios pareigos gali būti patikėtos antstoliui arba turto vertintojams, ir šalių praktika šioje srityje yra nevienoda. Japonijoje⁹⁸ vykdymo teismas savo iniciatyva paskiria ekspertui įvertinti areštuotą turtą. Lietuvoje pareiga įvertinti turtą tenka pačiam antstoliui. Latvijoje⁹⁹ kilnojamąjį turtą (išskyrus laivą) įvertina antstolis, o nekilnojamojo turto vertė nustatoma pagal įrašus atitinkamame registre arba eksperto išvadą. Bulgarijos CPK¹⁰⁰ taip pat numato skirtingus reikalavimus kilnojamam ir nekilnojamam turtui įvertinti: remiantis jos CPK 362 str. kilnojamąjį turtą įvertina antstolis, o nekilnojamąjį, remiantis to paties kodekso 374 str. – antstolis su vieno ar daugiau ekspertų pagalba.

Lietuvoje turto įkainojimo pareiga tenka pirmiausia antstoliui – tokia tvarka nustatyta tiek galiojančiame, tiek 1964m. civilinio proceso kodeksuose (atitinkamai jų 681 ir 411 str.). Ekspertizė turto kainai nustatyti, remiantis LR CPK¹⁰¹ 681 str., skiriama tik atvejais, kai skolininkas ar išieškotojas prieštarauja antstolio atliktam įkainojimui arba jeigu antstoliui kyla

⁹⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vakarų Baltijos korporacija“ v. antstolė Lina Uniokaitė, A. Z., J. Z., Nr. 3K-3-35/2006, kat. 75.7; 129.17(S).

⁹⁸ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.25

⁹⁹ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-09.

¹⁰⁰ Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/BEED3F0C3B9ADD43C2256FCD004DA169>, prisijungimo laikas: 2006-09-09.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

abejonių dėl turto vertės. Teisės projektų ir tyrimo centro atliktame tyrime¹⁰² pastebima, kad „varžytinėse parduodamo turto rinkos kainos nustatymo tvarka neatitinka Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo reikalavimų. Pagal šį įstatymą sprendimų vykdymo procese realizuojamą turtą turėtų vertinti nepriklausomi turto vertintojai ir tik tie, kurie nėra sąlygose, galinčiose turėti įtakos turto vertintojo nepriklausomumui, nešališkumui ir objektyvumui. Antstolis veikia tokiose sąlygose, nes jo pajamos priklauso nuo turto vertės. Tačiau Instrukcija ir Civilinio proceso kodeksas nustato tvarką, pagal kurią antstolio vertinimas yra pagrindinis.“

Atkreiptinas dėmesys, kad prieštaravimų dėl turto vertės buvimo atveju eksperto, kuris turėtų atlikti turto vertinimą, parinkimo teisė Lietuvoje suteikta būtent antstoliui, o prieštaravimus pateikę skolininkas ar išieškotojas, remiantis LR CPK¹⁰³ 682 str., turi tik eksperto nušalinimo teisę. Be to, nesutikdami su ekspertizės išvada ir pateikę motyvuotus prieštaravimus dėl jos, šie asmenys neturi teisės skusti antstolio patvarkymo atsisakyti skirti pakartotinę ekspertizę. Mūsų nuomone, tokia nuostata yra ydinga trečiųjų suinteresuotų asmenų, skolininko bei išieškotojo atžvilgiu, ir toliau paaiškinsime, kodėl ir kaip siūlome ją taisyti.

Manome, kad toks reglamentavimas neteisingas trečiųjų asmenų, suinteresuotų konkretaus skolininko turto vertinimu, tokių kaip skolininko turto bendrasavininkiai, atžvilgiu, nes jiems nesuteikta teisė teikti prieštaravimus antstolio atliktam įkainojimui. Pastebėtina, kad tų bendrasavininkių dalį bendrojoje nuosavybėje areštuoti, remiantis LR CPK¹⁰⁴ 667 str., galima, o nieko neskolingas bendrasavininkis tokiu atveju be jokios savo kaltės netenka teisės disponuoti savo nuosavybe, esančia bendrąja nuosavybe su skolininku. Dėl skolininko skolos nekaltas bendrasavininkis negali ginčytis dėl tokio turto įkainojimo netgi jeigu tai turėtų įtakos galimam jo apsisprendimui savo pinigais dengti skolininko skolą tampant nauju kreditoriumi (LR CK 6.51) ir taip panaikinti savo nuosavybės teisių apribojimą – areštą bei išvengti dalyvavimo teismuose nustatinėjant skolininko dalį bendrojoje nuosavybėje. Dėl šių priežasčių siūlytume tokiems suinteresuotiems tretiesiems asmenims suteikti teisę teikti prieštaravimus antstolio atliktam įkainojimui.

Mūsų nuomone, nors dabar galiojanti tvarka užtikrina, jog nebus vilkinama vykdomoji byla dėl galimo skolininko ar išieškotojo piktnaudžiavimo teikiant prieštaravimus antstolio atliktam įkainojimui, toks reglamentavimas taip pat gali pažeisti teisėtus skolininko ar išieškotojo interesus. Taip manome todėl, kad antstolio nesutikimas skirti pakartotinę ekspertizę skolininkui ar išieškotojui pateikus įrodymus dėl turto įvertinimo neteisingumo (pvz. kito nepriklausomo turto vertintojo išvadą) kai kuriais atvejais gali būti vertinamas kaip antstolio

¹⁰² Tyrimas "Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika" // http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/antstoliu%20tyrimas_galutinis.pdf, prisijungimo laikas 2006-09-09.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340

¹⁰⁴ Ten pat.

šališkumas, nes tokiu atveju antstolis pirmenybę suteikia būtent savo paties parinkto turto vertintojo išvadai. Be to, antstolis netgi nėra įpareigotas argumentuoti, kodėl netenkina motyvuoto prašymo skirti pakartotinę ekspertizę. Negalima atmesti galimo antstolio šališkumo arba piktybinio jo susitarimo su savo paties parinktu turto vertintoju galimybės, todėl manome, kad būtų tikslinga suteikti išieškotojui ar skolininkui teisę skusti teismui antstolio atsisakymą skirti pakartotiną ar papildomą ekspertizę ir prašyti, kad teismas skirtų turto vertintoją – ekspertą. Taip pat siūlome įpareigoti antstolį argumentuoti, kodėl jis netenkina prašymo skirti papildomą ar pakartotiną ekspertizę.

Mūsų nuomone, tikslinga nustatyti pareigą antstoliui skirti ekspertizę turto vertei nustatyti tais atvejais, kai skolininkas motyvuotai nesutinka su antstolio nustatyta jo turto verte ir įrodo, kad neišgali iš anksto sumokėti į antstolio sąskaitą lėšų turto vertintojų darbui apmokėti. Taip siūlome todėl, kad minėtu atveju skolininko teisė ginčyti jo turto įkainojimą yra iš esmės suvaržyta ar net atimta dėl štai šių priežasčių: nesutikdamas su antstolio atliktu jo turto įvertinimu ir norėdamas, kad jo turtą įvertintų ekspertas, skolininkas, remdamasis nagrinėjamo straipsnio 3 dalimi, privalo įmokėti į antstolio sąskaitą sumas, būtinas ekspertams ir ekspertinėms įstaigoms apmokėti, tačiau neišgali to padaryti dėl to, kad antstolis kredito įstaigose esančias jo lėšas areštuoja, o pas patį skolininką rastus pinigus paima (LR CPK¹⁰⁵ 685str.), arba tiesiog dėl to, kad tiesiog neturi pinigų. (Jeigu turi, jam mūsų siūloma nuostata ir negalioja). Be to, turto įkainojimą reglamentuojantis straipsnis neįpareigoja antstolio atleisti skolininką nuo lėšų už eksperto išvadą įmokėjimo į antstolio sąskaitą. Tai reiškia, kad nemokaus skolininko teisė tokiu atveju tiesiogiai priklauso nuo antstolio, net neįpareigoto aiškinti, kodėl nesutinka su motyvuotu prašymu skirti turto ekspertizę, malonės.

Pereidami nuo pasiruošimo parduoti skolininko turtą prie jo realizavimo, aptarsime vieną skolininkui palankų Šveicarijos¹⁰⁶ teisės bruožą šioje srityje – ten skolininkui, pateikusiam įrodymų, kad jis gali skolą sumokėti periodiniais įnašais ir sumokėjusiam pirmą įnašą, vykdymo tarnyba gali atidėti turto pardavimo proceso pradžią iki šešių - dvylikos mėnesių (priklausomai nuo reikalavimų prigimties, t.y. darbuotojų reikalavimai arba reikalavimai dėl išlaikymo gali būti atidėti trumpesniam laikui). Manome, kad skolininkui tai labai naudinga nuostata, leidžianti neprarasti turto, o išieškotojui naudinga tik tada, jei jis, pardavus skolininko turtą, neatgautų visos reikalaujamos sumos, tačiau atgautų ją skolininkui mokant įnašus.

¹⁰⁵ Ten pat.

¹⁰⁶ Swiss Debt Enforcement and Bankruptcy Law. – Zurich: Kluwer Law International, 1997. P.46.

2.3.1.1.3. Skolininko turto realizavimas

Suradus skolininko turtą ir atlikus paruošiamuosius darbus, antstolis turi realizuoti skolininko turtą, o tam yra keli būdai. Šiame skyriuje pirma apžvelgsime, kokie jie yra Lietuvoje, Latvijoje, Švedijoje, Kvebeke, tuomet panagrinėsime kai kuriuos Lietuvos CPK reglamentavimo ypatumus skolininko turto pardavimo srityje, o galiausiai aptarsime turto pardavimą iš varžytynių.

Lietuvoje (LR CPK¹⁰⁷ XLIX skyriuje) antstolis naudojami šiais nustatytais skolininko turto priverstinio realizavimo būdais: priverstinis pardavimas iš varžytynių, per įmones, kurios verčiasi turto prekyba ar perdirbimu, perdavimas išieškotojui ar kita Kodekse nustatyta tvarka. Atskirai reglamentuojamas perduodamo valstybei; turto, išimto iš civilinės apyvartos, taip pat brangiųjų metalų ir brangakmenių; gyvūnų, produktų, kito greitai gendančio ar galinčio greitai prarasti savo prekinę vertę turto realizavimas. Nuo 1964m. LR CPK¹⁰⁸ nustatyto reglamentavimo šiuo metu galiojantis skiriasi tuo, kad brangieji metalai ir brangakmeniai dabar perduodami ne iš varžytynių, o per tuo užsiimančias prekybos įmones, o areštuotam turtui parduoti varžytynės nebėra pagrindinis būdas.

Latvijos CPK¹⁰⁹ 582 str. nustatyta tvarka antstolį įpareigoja skolininko turtą parduoti aukcione, nebent išieškotojas prašytų jį realizuoti per prekybos įmonę, o skolininkas tam neprieštarautų. Švedijos vykdymo kodekse¹¹⁰ numatyti viešo aukciono ir privataus pardavimo būdai (šio kodekso 9 skyriaus 1 str.), o atskirai reglamentuojamas nekilnojamojo turto, laivo ir orlaivio priverstinis pardavimas. Iš Kvebeko (Kanada) CPK¹¹¹ 3 paragrafo (605-612 str.), reglamentuojančio turto pardavimą, galima matyti, jog ten areštuotas turtas parduodamas aukcione. Šveicarijoje¹¹² turtas perduodamas aukcione, privatus pardavimas galimas tik šiais atvejais: jei su tuo su tinka visos šalys, kurios su tuo susiję, vertybiniai popieriai parduodami (jei jie išvis parduodami) rinkos kaina, jei už metalo dirbinius, kurių nepavyko parduoti aukcione, pasiūlyta ne mažesnė kaina, nei vertas pats metalas, ir jei parduodami daiktai, kurie greitai nuvertėja ar reikalauja brangios priežiūros. Įdomu tai, kad šioje šalyje, kaip ir Lietuvoje, galima parduoti ir intelektinę nuosavybę (tokią kaip išradimai, autorių turtinės teisės ir pan.), tokiais atvejais vykdymo tarnyba turi kreiptis į priežiūros instituciją nurodymo, kaip parduoti tokį turtą. Lietuvoje antstolio veiksmai tokiu atveju yra reglamentuoti LR CPK¹¹³ LIV skyriuje.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=163275, prisijungimo laikas 2006-09-16.

¹⁰⁹ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-16.

¹¹⁰ The Enforcement Code // <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/94/00/f7ffd9ff.pdf>, prisijungimo laikas: 2006-09-16.

¹¹¹ Code of Civil Procedure //

http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/C_25/C25_A.HTM, prisijungimo laikas 2006-09-16.

¹¹² Swiss Debt Enforcement and Bankruptcy Law. – Zurich: Kluwer Law International, 1997. P.48-49.

¹¹³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

Iš aptartų šalių Lietuvoje antstoliui suteikiamas plačiausias skolininko turto realizavimo būdų pasirinkimas, todėl, mūsų nuomone, būtent Lietuvoje šioje srityje teisinis reglamentavimas ir yra geriausias.

Turto pardavimas iš varžytynių yra vienas iš būdų skolininko turtui realizuoti ir taip įvykdyti teismo sprendimą. Varžytynių tikslas – parduoti turtą už aukščiausią įmanomą kainą. Skirtingose šalyse varžytynės reglamentuojamos nevienodai, netgi pati antstolio teisių ir pareigų apimtis turto realizavimo procese skiriasi. Toliau pradėsime nuo jos, o tada palyginsime varžytynių vykdymo tvarką keliose šalyse.

Varžytynes gali vykdyti antstolis arba tretieji asmenys. Kaip parodysime toliau, Lietuvoje, Latvijoje, Bulgarijoje jas organizuoja ir vykdo antstolis (Švedijoje – vykdymo tarnyba). Rusijoje¹¹⁴ skolininko turtą, išskyrus kilnojamąjį, realizuoja specializuota organizacija komisinių arba kitų sutartinių principų pagrindu, o nekilnojamąjį turtą laikydamosi nustatytos tvarkos parduoda organizacijos, turinčios teisę verstis nekilnojamojo turto prekyba.

Lietuvoje sprendžiant, ar privaloma organizuoti varžytynes, atsižvelgiama tik į turto vertę. Čia varžytynių, kuriose parduodamas kilnojamasis turtas, ir varžytynių, kuriose parduodamas nekilnojamasis, teisinis reglamentavimas nesiskiria, tad antstolis abiem atvejais turi vienodas teises ir pareigas. Latvijoje, kaip rodo jos CPĮ¹¹⁵ 71 ir 73 skyriai, šioms dviems turto grupėms nustatytas skirtingas reglamentavimas. Švedijos vykdymo kodekso¹¹⁶ atskiruose skyriuose nustatyta tvarka, kurios laikantis parduodami laivai, orlaiviai ir nekilnojamasis turtas. Bulgarijoje¹¹⁷ varžytynės yra organizuojamos tik nekilnojamam turtui, o kilnojamasis parduodamas tik parduotuvėje. Mūsų nuomone, Lietuvoje galiojanti tvarka, kai pareiga organizuoti varžytynes priklauso nuo turto vertės, yra pagrįstesnė ir teisingesnė nei galiojanti Bulgarijoje. Juk vienas vykdymo proceso tikslų yra proceso operatyvumas, be to, būtent varžytynės suteikia galimybę gauti didžiausią įmanomą kainą.

Yra trys būdai organizuoti varžytynes – jos gali vykti raštu, žodžiu arba derinant abu principus. Kaip parodysime toliau, Latvijoje yra pasirinktas žodinio rungimosi principas, Bulgarijoje – rašytinio, o Lietuvos CPK nustatyta abiejų principų derinimo tvarka.

Lietuvos CPK¹¹⁸ 712-713 str. nurodo galimybę varžytynėse dalyvauti raštu, tačiau pirmenybė yra suteikta „gyvam“ rungimuisi žodžiu: visi raštu gauti pasiūlymai turi būti paskelbti, jei niekas nekelia kainos, antstolis vis tiek yra įpareigotas tris kartus paklausti „kas

¹¹⁴ Federal Law No 119-FZ of July 21, 1997 On the Executive Procedure // http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/legal_professionals/enforcement_agents/3_information_from_member_states/Russia%20-%20Act%20on%20the%20Executive%20Procedure.pdf, prisijungimo laikas: 2006-10-04.

¹¹⁵ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-17.

¹¹⁶ The Enforcement Code // <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/94/00/f7ff9ff.pdf>, prisijungimo laikas: 2006-09-17.

¹¹⁷ Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/BEED3F0C3B9ADD43C2256FCD004DA169>, prisijungimo laikas: 2006-09-17.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

daugiau?“. Pastebėtina, kad 1964m. LR CPK¹¹⁹ (2002-03-12 aktuali redakcija) varžytynių tvarkos taip detalai, kaip dabar galiojantis, nereglamentavo. Latvijoje (remiantis jos CPĻ¹²⁰ 587 ir 608 str.) tiek kilnojamojo, tiek nekilnojamojo turto pačias varžytynes antstolis organizuoja žodinio rungimosi principu. Šių dviejų turto rūšių varžytynės Latvijoje skiriasi tik terminu pirkėjui sumokėti už savo pirkinį, tuo, kad kilnojamojo turto varžytynėse iš jo dalyvių neprašomas užstatas ir galimybė nekilnojamojo turto varžytynėse paskolą suteikusiam kreditoriui, kurio naudai apie parduodamo nekilnojamo turto įkeitimą žemės registre padarytas įrašas, prašyti dvigubo aukciono (jame yra galimybė parduoti turtą nepakeičiant šio, kaip įkeisto, statuso). Panaši tvarka yra ir Šveicarijoje¹²¹ – ten turtas, kuris yra apskunkintas kito asmens registruotomis teisėmis į jį, kreditorius gali reikalauti dvigubo siūlymo, t.y. kad turtą būtų bandoma parduoti su ir be apskunkinimo. Bulgarijoje¹²² antstolis varžytynes vykdo raštu savo biure, jų dalyviai turi savo pasiūlymus siųsti užantspauduotuose vokuose. Juos atplėšęs antstolis įrašo gautus pasiūlymus į sąrašą pagal vokų atplėšimo eilę, o kitą dieną po varžytynių pabaigos 9 val. paskelbia juos atvykusiems varžytynių dalyviams. Jei du ar daugiau dalyvių pasiūlo vienodą kainą, atvykusiųjų akivaizdoje pirkėjas išrenkamas burtais.

Tiek varžytynės žodžiu, tiek raštu turi savų privalumų ir trūkumų: organizuojant varžytynes žodžiu, antstolis gali parduoti turtą už aukštesnę kainą nei varžytynėse raštu, jei kuriam nors iš pirkėjų varžytynėse parduodamo turto reikia taip, jog išgirdęs kitą varžytynių dalyvį siūlant didesnę kainą nei jo, pastarasis savąją pakelia. Varžytynėse raštu gali dalyvauti daugiau potencialių pirkėjų, nes siūlyti savo kainą galimybė suteikiama ir tiems, kurie negali fiziškai atvykti į varžytynių vietą. Be to, jose maža tikimybė, kad potencialūs pirkėjai susitars tarpusavyje arba tokios tikimybės išvis nėra. Šių principų derinimas leidžia panaudoti abiejų principų pranašumus, bet ne visada leidžia išvengti visų jų trūkumų, ką rodo ir šis pranešimas¹²³: „Lietuvoje veikia maždaug 30-ties asmenų grupė, kuri nuolat dalyvauja nekilnojamojo turto varžytynėse, papirkinėja ir šantažuoja kitus norinčiuosius dalyvauti varžytynėse, perspėja antstoliai“.

Kaip nurodo p. Kazuhiko Yamamoto¹²⁴, su panašia problema buvo susidurta Japonijoje, kur aukcione dažnai pasitaikydavo susitarimų tarp dalyvių, turinčių ryšių su slaptomis grupėmis, o problema buvo išspręsta įvedus dalyvavimą varžytynėse raštu. Jis teigia: „vykdymo teismas

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=163275, prisijungimo laikas 2006-09-16.

¹²⁰ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-17

¹²¹ Swiss Debt Enforcement and Bankruptcy Law. – Zurich: Kluwer Law International, 1997. P.52.

¹²² Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/BEED3F0C3B9ADD43C2256FCD004DA169>, prisijungimo laikas: 2006-09-17.

¹²³ Pranešimas „Nekilnojamas turtas - siauram pirkėjų ratui“ //

<http://www.lrytas.lt/?data=20060328&id=11435581151143012005&view=4&p=2>, prisijungimo laikas: 2006-09-17.

¹²⁴ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1998. P.28.

pirmiausia nurodo vykdyti varžytynes paštu, ir jeigu nėra gaunama jokių pasiūlymų, antstolis įgaliojamas parduoti turtą už nustatytą kainą pirmam pasiūliusiam. Procedūra tokia: kai paskelbiamas aukcionas, dalyvis siunčia savo pasiūlymą antstoliui paštu ir privalo sumokėti dalyvio įmoką. Pasibaigus varžytynėms antstolis suregistruoja visus pasiūlymus ir nustato, kuris iš jų didžiausias. Posėdžio metu teismas nurodo parduoti turtą didžiausią kainą pasiūliusiam asmeniui, jei nėra jokių kliūčių (rimtų procedūrinių pažeidimų, nuosavybės defektų, etc.¹²⁵ Kaip matome, Japonija suteikė pirmenybę varžytynėms raštu. Žinoma, pasirinkus tokį būdą vykdymo procesas gali užtrukti, jei aukščiausią kainą pasiūlęs pirkėjas atsisako pirkti ir varžytynes tenka organizuoti iš naujo, tačiau šis būdas padeda išvengti piktybinių susitarimų tarp pirkėjų ir taip užtikrina, kad bus galima pasiekti aukštesnę kainą.

Aptarę išieškojimą iš skolininko turto – jo suradimą, areštą ir realizavimo būdus, panagrinėsime antstolio teises ir pareigas išieškant iš skolininko pajamų.

2.3.1.2. Išieškojimas iš skolininko pajamų

Tai kitas būdas įvykdyti piniginio pobūdžio teismo sprendimą. Šioje dalyje apžvelgsime, kokie yra būdai, kuriais įstatymų leidėjas antstoliui suteikia teisę išieškoti iš skolininko pajamų, taip pat žiūrėsime, iš kokių jo pajamų bei iš kokios jų dalies galimos išskaitos. Aptardami pastarąjį klausimą, panagrinėsime, kam suteikta teisė nustatyti išskaitų dydį – antstoliui ar kam nors kitam.

Galimi du teisinio reglamentavimo būdai, kaip teisės normos gali suteikti teisę antstoliui nukreipti išieškojimą į skolininko pajamas: išieškojimas galimas visais atvejais, išskyrus nurodytus teisės aktuose, arba galimas tik tais atvejais, kurie yra juose nurodyti. Lietuvoje¹²⁶ pasirinktas pirmasis variantas: čia, remiantis jos CPK 664 str., antstolis iš skolininko pajamų galės išieškoti taip pat, kaip ir iš kito antros eilės skolininko turto. Be to, atvejais, kai skolininkas įrodo, kad reikiamą pinigų sumą galima išieškoti iš jo pajamų per šešis mėnesius (to paties kodekso 663 str.), šiam būdai suteikiama pirmenybė, t.y. antstolis yra įpareigotas taikyti būtent išieškojimą iš skolininko pajamų. Latvijoje¹²⁷ pasirinktas antrasis būdas, t.y. yra išvardinta, kokiais atvejais antstolis gali taikyti šį teismo sprendimo įvykdymo būdą (tarp jų - ir išieškotojo prašymu).

Manome, kad įvertinimas, kuris būdas yra geresnis, priklauso nuo to, iš kieno pozicijų žvelgsime – skolininkui parankiau, kad būtų apribotas atveju, kai iš jo galima paimti lėšas skoloms apmokėti, skaičius, o išieškotojui – atvirkščiai. Taip pat manome, kad teisingiau šiuo atveju būtų rinktis išieškotojui palankesnę būdą, o skolininką apsaugoti (t.y. išsaugoti jam bent

¹²⁵ Ten pat.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹²⁷ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-23

minimalų pragyvenimo lygį) kitomis priemonėmis, pvz. nustatant ar plečiant atvejų, kai išieškojimas į konkrečias lėšas negali būti nukreiptas, skaičių.

Pajamos, iš kurių antstoliui nesuteikta teisė išieškoti, dažniausiai apibrėžiamos pateikiant jų sąrašą, pvz. Lietuvos galiojančio CPK¹²⁸ 739 str., 1964 m. LR CPK¹²⁹ 445 str., Latvijos CPK¹³⁰ 596 str. Rusijoje¹³¹ reglamentavimas panašus – pagal įstatymo dėl vykdymo procedūros 50str. negalima nukreipti išieškojimo į tokį piliečių turta, koks įtrauktas į šiame straipsnyje nurodytą sąrašą. Įdomu tik, kad čia akcentuojama pilietybė. Pastebėtina, kad prie skolininko pajamų, iš kurių negali būti išieškoma, gali būti priskirtas netgi darbo užmokestis (kaip Airijoje¹³², kur teismas gali nurodyti asmeniui mokėti tam tikrą sumą per mėnesį, o neįvykdžius šio reikalavimo jam gresia kalėjimo bausmė). Pajamos, į kurias antstolis gali nukreipti išieškojimą, yra visos kitos skolininko pajamos, t.y. tos, į kurias įstatymai ar kiti teisės aktai išieškojimo nukreipti nedraudžia.

Prieš apžvelgdami, į kokią skolininko pajamų dalį antstolis gali nukreipti išieškojimą, o kokia turi būti palikta skolininkui, panagrinėsime, kam suteikta teisė nustatyti išskaitymų dydį. Lietuvoje tai nustato antstolis (LR CPK 734-736 str.), laikydamasis tame pačiame kodekse nustatytų ribų. Kaip jau minėjome pastraipoje aukščiau, Airijoje tai daro teismas. Kyla klausimas - kas geriau? Ar išskaitų dydį turėtų nustatyti teismas, ar tai gali daryti ir antstolis? Kadangi šis klausimas susijęs su asmens teise į bent minimalų pragyvenimo lygį, manome, kad ji turi būti reguliuojama įstatymu. Lietuvoje taip ir yra. Tačiau kiekvienu atveju būtinas lankstumas siekiant kuo geriau patenkinti išieškotojo ir skolininko interesus, todėl teisinga, kad įstatymai nustato galimybę peržiūrėti dydį, į kurį nukreipiamas išieškojimas. Mūsų nuomone, diskutuotina tik LR CPK 736 str. 3 d. nuostata, kad teisė sumažinti išskaitų dydį suteikta būtent antstoliui. Manome, kad siekiant nepažeisti skolininko ir išieškotojo interesų tai turėtų daryti teismas, nes būtent teismas vykdo teisingumą. Manome, kad išskaitų dydžio klausimas taip pat yra teisingumo vykdymo dalis, nes taip apibrėžiamos asmens pareigos (šiuo atveju nustatoma suma, kurią per laikotarpį turi mokėti asmuo). Todėl manome, kad būtent teismui ir turėtų būti suteikta teisė konkrečiu atveju nustatyti išskaitų dydį.

Išieškodamas iš skolininko pajamų, kai išskaitų dydį nustato pats antstolis, jis privalo laikytis tam tikrų teisės normų nustatytų ribų dėl skolininko pajamų dalies, iš kurios leidžiama išieškoti lėšas. Kitais atvejais išskaitų dydį nustato įstatymai. Yra galimi keli

¹²⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=163275, prisijungimo laikas 2006-09-23.

¹³⁰ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-23.

¹³¹ Federal Law No.119-FZ of July 21, 1997 on the Executive Procedure // http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/legal_professionals/enforcement_agents/3_information_from_member_states/Russia%20-%20Act%20on%20the%20Executive%20Procedure.pdf, prisijungimo laikas: 2006-10-04.

¹³² The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.58.

variantai: išieškojimas gali būti nukreiptas į visą darbo užmokestį paimant nustatytą jo dalį, kitas būdas – nukreipiant jį į užmokesčio dalį, viršijančią nustatytą sumą arba derinant abu šiuos būdus. Pirmasis būdas yra pasirinktas Lietuvoje¹³³: išieškotojo naudai galima paimti nustatytą skolininko pajamų dalį, o skolininko teisės į pragyvenimui būtina minimumą saugomos nustatant skirtingus išskaitos dydžius iš viena minimalią mėnesinę algą viršijančios ir neviršijančios jo pajamų dalių.

Nors Lietuvoje antstoliui formaliai suteikta teisė išskaityti ne visą skolininko darbo užmokestį ar kitas pajamas, kaip parodysime toliau, praktikoje galima ir kita situacija. Skolininko teisės apsaugomos LR CPK¹³⁴ 736 str. nustatant išskaitų iš skolininko darbo užmokesčio ir kitų jo pajamų dydį. Remiantis to paties kodekso 733 str., šias išskaitas daro jas išmokantys asmenys. Tačiau kai tas pats skolininko atlyginimas pervedamas į banko sąskaitą, tie pinigai vykdymo proceso požiūriu laikomi jau lėšomis banke, ir antstolis turi teisę jas areštuoti visas, nepalikdamas jokių pagal minėtą 736 str. skolininkui priklausančių lėšų pragyvenimui. Tai rimta problema turint omeny, kad jau nemažai žmonių naudojasi galimybe atlyginimą ir kitas jam prilygintas pajamas gauti į banko kortele valdomą sąskaitą arba net yra įsipareigoję tai daryti (pvz. imdami kreditą ar pan.). Ši asmenų grupė lieka socialiai neapsaugota. Mūsų nuomone, taip pažeidžiamas Lietuvos įsipareigojimas pagal Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto¹³⁵ 11 str., skelbiantį, jog „Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno teisę į pakankamą savo ir savo šeimos gyvenimo lygį, įskaitant teisę turėti pakankamai maisto, drabužių ir būstą, taip pat į nuolatinį gyvenimo sąlygų gerinimą“. Tokie skolininkai netgi neturi teisės prašyti antstolio sumažinti išskaitomą dalį savo išlaikomų nedarbingų asmenų naudai, nors tiems, kuriems atlyginimas išmokamas grynaisiais, LR CPK¹³⁶ 736 str. 3d. tokią teisę suteikia. Siūlytume papildyti minėtą straipsnį nustatant, kad tais atvejais, kai atlyginimas ir kitos išmokos skolininkui pervedamos į banko sąskaitą, taikomos ir šio straipsnio 1-3 dalys. Kita vertus, tą patį tikslą galima pasiekti ir teismui aiškinant įstatymą, tačiau skolininko teisės geriau būtų apsaugotos tai tiesiogiai nustatant pačiame CPK.

Latvijoje¹³⁷ taip pat taikomas pirmasis variantas nustatant skolininko pajamų dalį, iš kurios galimos išskaitos, tačiau ten nustatyta tvarka mažiau palanki išieškotojui. Taip manome, nes Latvijoje skolininkui paliekama pusė jo pajamų neatsižvelgiant į jų dydį. Kitas būdas – įstatymu nustatyti skolininko pajamų dalį, į kurią gali būti nukreiptas išieškojimas, tai daroma tokiose šalyse kaip pvz.¹³⁸ Belgija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Vengrija, Liuksemburgas.

¹³³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹³⁵ Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 77-3290 .

¹³⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹³⁷ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-09-23.

¹³⁸ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.60-64.

Mūsų nuomone, Lietuvoje pasirinkta tvarka leidžia antstoliui per įmanomai trumpą laiką įvykdyti teismo sprendimą bei yra teisinga tiek skolininko, tiek išieškotojo atžvilgiu, nes skolininkui užtikrinama teisė į bent minimalią sumą, reikalingą pragyvenimui, o išieškotojui – galimybė per įmanomai trumpesnę laikotarpį gauti jam priklausančias lėšas.

2.3.2. Antstolio veiksmai vykdant nepiniginius reikalavimus

Ne visi priverstinai vykdytini teismo sprendimai yra piniginiai. R.Kalverš neturtinio pobūdžio sprendimus taikliai apibrėžia kaip tuos, „kurie, nors ir yra dažnai susiję su tam tikrais turтинiais asmenų interesais, tačiau pagal kuriuos tiesiogiai iš skolininko pajamų ar turto nėra išieškoma“¹³⁹. Šiame skyriuje apžvelgsime, kokius nepiniginius sprendimus Lietuvoje, Latvijoje, Švedijoje ir Bulgarijoje turi vykdyti antstolis bei kokios jo pareigos vykdant kiekvieną jų.

2.3.2.1. Nepiniginių reikalavimų rūšys

Pradėsime nuo nepiniginių reikalavimų rūšių, įvardintų šalių CPK, apžvalgos, nes tai atskleidžia antstolio veiksmų detalizavimo (arba laisvės) laipsnį. Dabar galiojančiame LR CPK LVII skyriuje numatytos tos pačios nepiniginio pobūdžio sprendimų rūšys, buvusios ir 1964 m. CPK bei viena nauja – vaikų perdavimas išieškotojui. Prie buvusių ir 1964m. LR CPK rūšių priskiriami daiktų perdavimas išieškotojui, įkeldinimas ir iškeldinimas pagal teismo ir prokuroro sankciją, sprendimų, įpareigojančių skolininką nutraukti ar atlikti tam tikrus veiksmus, įvykdymas, taip pat numatytos sprendimų grąžinti į darbą ir pakeisti atleidimo iš darbo formuluotę pasekmės. Nauja dabar LR galiojančiame kodekse, lyginant su seniau galiojančiu, yra tai, jog yra reglamentuotas vaikų perdavimas teismo sprendime nurodytiems asmenims, taip pat nustatyta iškeldinamo asmens turto apsauga, nurodyti garbės bei orumo gynimo sprendimo vykdymo ypatumai.

Latvijos CPI¹⁴⁰ taip pat numato daiktų, nurodytų teismo sprendime, priverstinio perdavimo išieškotojui, taip pat asmenų iškeldinimo iš patalpų ir turto pašalinimo iš jų tvarką, reglamentuoja antstolio veiksmus priverstinai vykdant teismo sprendimus, įpareigojančius skolininką atlikti tam tikrus veiksmus. Skirtingai nuo Lietuvos, Latvijoje nėra numatytas priverstinis vykdymas teismo sprendimų, kuriais asmuo yra įpareigojamas nutraukti tam tikrus veiksmus, tačiau yra nustatyta atskira tvarka, kuria remdamasis antstolis perduoda išieškotojui valdyti nekilnojamąjį turtą. Pastaroji nedaug skiriasi nuo iškeldinimo procedūros: perduodant valdyti nekilnojamąjį turtą reikalaujama, kad patalpas apleistų visi, o ne tik teismo sprendime nurodyti asmenys, taip pat nustatyta ginčų ir skundų dėl iškeldinimo įtaka antstolio veiksams - tokių ginčų atsiradimas ar skundų pateikimas stabdo priverstinius veiksmus perduodant valdymo

¹³⁹ Kalverš V. Teismo ir kitų institucijų sprendimų vykdymas. –Vilnius: Saulužė, 2002. P.66.

¹⁴⁰ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-10-08.

teisę naujam savininkui tik tuomet, kai juos teismui (ne antstoliui) pateikia trečioji šalis, turinti to nekilnojamojo turto valdymo teisę.

Švedijoje nepiniginio pobūdžio teismo sprendimo vykdymas reglamentuojamas jos vykdymo proceso kodekso¹⁴¹ 16 skyriuje. Pastebėtina, jog šioje šalyje, kitaip nei Lietuvoje, nėra platesnio sąrašo nepiniginiams reikalavimams priskirtinų priverstinai vykdomų teismo sprendimų. Minėtame skyriuje šios rūšies sprendimai grupuojami į iškeldinimą ir priverstinį vykdymą kitais atvejais. Tais „kitais atvejais“ sprendimą gali įvykdyti pati Švedijos vykdymo tarnyba. Ji tai daro tiesiogiai arba įpareigodama skolininką atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti, arba, jei tai tinkama, gali perleisti įvykdymo teisę išieškotojui, tačiau ir šiuo atveju turi būti laikomasi nustatytos vykdymo proceso tvarkos. Iš to galima daryti išvadą, kad priverstinis vykdymas kitais atvejais apima tuos pačius nepiniginius reikalavimus, kaip ir kitose analizuotose šalyse.

Bulgarijoje nepiniginių reikalavimų vykdymo reglamentavimas apima daiktų ir nekilnojamojo turto perdavimą išieškotojui (jos CPK¹⁴² 44 skyrius) bei reikalaujamų veiksmų atlikimą (to paties kodekso 45 skyrius). Ten pat nurodyta, kad 45 skyrius taikomas ir vykdant teismo sprendimus dėl tėvų teisių bei tėvų ir vaikų tarpusavio santykių bei vaiko perdavimo. Panašiai kaip ir Švedijoje, Bulgarijoje antstolis gali leisti išieškotojui pačiam atlikti reikalaujamą veiksmą, o tais atvejais, kai jį atlikti gali tik pats skolininkas, taiko jam pinigines baudas, kol sprendimas yra įvykdomas. Taigi Bulgarijos teisinis reglamentavimas nepiniginių reikalavimų vykdymo srityje taip pat apima tuos pačius atvejus, kaip ir Lietuvoje, išskyrus sprendimus, kuriais skolininkas įpareigojamas susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų. Skirtumas tik toks, kad Lietuvoje detalizuoti atskirų šios rūšies teismo sprendimo vykdymo ypatumai, reglamentuota skolininko turto apsauga, iškeldinimo procedūra. Dėl šios priežasties manome, kad Lietuvoje galiojanti tvarka yra geresnė, labiau užtikrinanti skolininko ir išieškotojo teises, paties antstolio teises ir pareigos aiškesnės ir geriau apibrėžtos.

Apibendrinami minėtų šalių praktika, norėtume pastebėti, jog nepiniginius reikalavimus antstolis vykdo visose minėtose šalyse, nors ir skiriasi jų sąrašas. Lietuvoje ir Latvijoje jis platesnis, t.y. antstolio veiksmai labiau reglamentuoti. Manome, jog tai gera praktika, nes tiek išieškotojui, tiek skolininkui nuo to vykdymo procesas tampa tik aiškesnis, geriau ginamos jų teisės, tuo būdu geriau įgyvendinami vykdymo proceso tikslai. Palyginę Lietuvos ir Latvijos reglamentavimą pastebime, jog Lietuvoje galima priverstinai vykdyti ir sprendimą dėl susilaikymo nuo jame nurodytų veiksmų, kas, mūsų nuomone, taip pat padidina teisinį apibrėžtumą ir leidžia išieškotojui tik kartą kreiptis į teismą užuot tai darius po kiekvieno

¹⁴¹ The Enforcement Code // <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/94/00/f7ff9ff.pdf>, prisijungimo laikas: 2006-10-08.

¹⁴² Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/BEED3F0C3B9ADD43C2256FCD004DA169>, prisijungimo laikas: 2006-10-08.

kartotinio išieškotojo teisių pažeidimo. Latvijos praktika, kai antstolis vykdo ir nekilnojamojo turto valdymo teisės perdavimą, mūsų nuomone, taip pat yra sektinas pavyzdys, nes suteikia galimybę naujam savininkui, įgijusiam turtą pvz. varžytynėse, atskirai nesikreipti į teismą dėl asmenų iškeldinimo iš jo. Taip truputį sumažinamas teismų darbo krūvis ir greičiau apginami naujo savininko interesai. Nors tretieji asmenys ir gali turėti teisėtų interesų į perduodamą nekilnojamąjį turtą, jų teisės apsaugomos sustabdant vykdymą tais atvejais, kai šie asmenys kreipiasi į teismą su tokiu prašymu. Taip pat galima nustatyti antstolio pareigą įsitikinti, ar patalpomis, kurių valdymo teisė bus perduota naujam savininkui, naudojasi tretieji asmenys.

2.3.2.2. Antstolio veiksmai vykdant skirtingus nepiniginio pobūdžio reikalavimus

Toliau aptarsime antstolio teises ir pareigas vykdant trijų skirtingų grupių nepiniginius reikalavimus: perduodant vykdomajame rašte nurodytus daiktus; iškeldinant iš/įkeldinant į patalpas bei vykdant sprendimus, įpareigojančius skolininką atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti. Vaikų perdavimo bei sprendimų garbės ir orumo gynimo bylose atskirai neaptarsime, nes juos galima priskirti prie įpareigojimo atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti.

Analizuodami *priverstinio daiktų perdavimo išieškotojui* reglamentavimą išskirsime du atvejus: kai perduotini daiktai yra randami ir kai ne. Pirmuoju atveju antstolio veiksmai reglamentuojami panašiai tiek Lietuvos¹⁴³ ir Bulgarijos¹⁴⁴ CPK, tiek ir Latvijos¹⁴⁵ CPI. Tais atvejais, kai skolininkas neįvykdo sprendimo geruoju, antstolis turi paimti jame nurodytus daiktus ir perduoti juos išieškotojui. Latvijos CPI (šioje ir kitoje pastraipose informacijos šaltinis yra šių šalių CPK ir CPI, nuorodos pateiktos aukščiau – aut.) dar numatyta skolininko ir išieškotojo teisė pasikviesti ne daugiau nei po du liudininkus, kurių neatvykimas netrukdo privestinai vykdyti sprendimo. Mūsų nuomone, nors ši teisė ir padeda saugoti išieškotojo ir skolininko interesus, tačiau ji tikrai yra ne vienintelė.

Antruoju atveju, t.y. kai antstolis neranda vykdomame sprendime nurodytų daiktų, jo veiksmai Lietuvoje, Latvijoje ir Bulgarijoje reglamentuojami nevienodai. Lietuvoje antstolis yra įpareigotas grąžinti vykdomąjį raštą išieškotojui kartu su surašytu aktu bei išaiškinti jam galimybę kreiptis į teismą dėl sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo. Latvijoje ir Bulgarijoje antstolis tokiu atveju yra įpareigotas išieškoti iš skolininko nerastų daiktų vertę atitinkančią sumą. Kyla pagrįstas klausimas, kas ją nustato. Bulgarijoje, jei daikto vertė nėra nurodyta pačiame vykdomajame rašte, tai padaro teismas, išklausęs bylos šalis. Mūsų nuomone, toks reglamentavimas nedaug skiriasi nuo galiojančio Lietuvoje – išieškotojas tiek čia, tiek

¹⁴³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁴⁴ Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/beed3f0c3b9add43c2256fcd004da169>, prisijungimo laikas: 2006-10-09.

¹⁴⁵ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-10-09.

Bulgarijoje turi papildomai kreiptis į teisimą, tačiau Lietuvoje jis gali prašyti ir kito jam priimtino teismo sprendimo įvykdymo būdo. Mūsų nuomone, sektinas Latvijos pavyzdys – ten teismas, priimdamas sprendimą dėl konkrečių daiktų perdavimo išieškotojui, įstatymo leidėjo yra įpareigotas pačiame sprendime nurodyti jų vertę. Taip antstolis, neradęs perduotinų daiktų, iškart gali pradėti išieškoti jų vertę pinigais. Tuo būdu greičiau, ekonomiškiau ir papildomai vykdymo procese neapkraunant teismo yra pasiekiami vykdymo proceso tikslai.

Iškeldinimas iš patalpų reglamentuojamas tiek Lietuvoje ir Latvijoje, tiek ir Švedijoje. Įkeldinimas į patalpas iš šių valstybių reglamentuojamas tik Lietuvoje. Be to, iš minėtų valstybių tik Lietuvoje reglamentuojamas iškeldinimas pagal prokuroro sankciją – tai speciali norma, kuri nuo kito iškeldinimo skiriasi įvykdymo terminu ir antstoliui suteikta teise prašyti prokuroro atidėti iškeldinimą esant svarbių priežasčių. Antstolio pareigos iškeldinant asmenis Lietuvoje¹⁴⁶ ir Latvijoje¹⁴⁷ panašus, bet yra ir skirtumų. Abiejose valstybėse antstolis yra įpareigotas pranešti skolininkui apie iškeldinimą prieš penkias (Lietuvoje) ar dešimt (Latvijoje) dienų, iškeldinti gali tik asmenis, nurodytus teismo sprendime, nesant iškeldinamojo asmens arba jam nesutinkant išsikelti, antstolis priverstinai iškeldina su policijos pagalba. Be to, antstolis privalo pasirūpinti iškeldinamojo turtu – jei skolininkas jo nepasiima pats, turi antstolis turi įkainoti jo turtą ir pasirūpinti jo saugojimu. Įdomi nuostata galioja Švedijoje¹⁴⁸ – jei iškeldinamasis nepasirūpina savo turtu, o vykdymo tarnyba (antstolio atitikmuo) neranda tinkamos vietos jam saugoti, toks skolininko turtas gali būti parduotas iškart. Manome, kad tokia nuostata labai palengvina antstolio darbą, tačiau ji nepalanki skolininkui – Lietuvoje skolininkas nepraranda savo turto, jei negali rasti, kur jo padėti iškraustymo metu, tačiau spėja per tris mėnesius tuo pasirūpinti bei apmoka saugojimo išlaidas.

Lietuvos CPK, skirtingai nei Latvijos, įpareigoja antstolį ne vėliau kaip prieš penkias dienas iki iškeldinimo dienos raštu informuoti valstybinę vaiko teisių apsaugos tarnybą tais atvejais, kai iš patalpos turi būti iškeldinami nepilnamečiai vaikai. Be to, Lietuvoje palankesnės skolininkui ir jo turto saugojimą reglamentuojančios teisės normos – iškeldintojo turtą antstolis Lietuvoje realizuoja tuomet, jei skolininkas jo neapsiima per tris mėnesius, o Latvijoje – per mėnesį. Įdomu tai, jog Švedijoje¹⁴⁹ neatsiimto per nustatytą terminą turto pardavimu rūpinasi ne vykdymo tarnyba (antstolio atitikmuo), bet turto saugotojas, laikydamasis nustatytų taisyklių.

Dėl aukščiau išvardintų priežasčių manome, kad Lietuvos teisinis reglamentavimas iškeldinimo klausimu yra humaniškesnės iškeldinamiesiems. Be abejo, žmonių iškeldinimas „į

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁴⁷ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-10-09.

¹⁴⁸ The Enforcement Code // <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/94/00/f7ffd9ff.pdf>, prisijungimo laikas: 2006-10-11.

¹⁴⁹ Ten pat.

gatvę“ turi skaudžias socialines pasekmes, antstoliui nėra numatyta pareigos įkeldinti juos į kokias nors (valstybės turimas) patalpas, todėl sveikintina antstolių iniciatyva¹⁵⁰ ieškoti išeičių.

Vykiant sprendimus, įpareigojančius skolininką atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti, antstolio pareigos Lietuvoje, Latvijoje bei Bulgarijoje reglamentuojamos panašiai, bet nevienodai. Vieną skirtumą jau minėjome - nei Bulgarijos CPK, nei Latvijos CPI nereglamentuoja teismo sprendimo, įpareigojančio skolininką nutraukti tam tikrus veiksmus, priverstinio vykdymo. Toliau aptarsime antstolio veiksmus priverstinai vykdant šios grupės sprendimus padalindami juos į dvi grupes: sprendimai dėl skolininko veiksmų, kuriuos gali atlikti ne tik skolininkas, bet ir kitas asmuo, bei sprendimai, kuriuos gali atlikti tik pats sprendime nurodytas asmuo.

Vykiant pirmosios grupės sprendimus Lietuvoje¹⁵¹ ir Latvijoje¹⁵² antstolio pareigos panašios – jei sprendimas neįvykdytas, abiejose valstybėse antstolis surašo apie tai aktą, o tuomet, jei pačiame sprendime yra nurodytos neįvykdymo pasekmės, siunčia jį teismui, kad šis nuspręstų taikyti šias pasekmes. Jei priverstinai vykdomame sprendime pasekmės nenurodytos, abiejose šalyse aktas irgi siunčiamas teismui, kad jis nuspręstų dėl vykdymo tvarkos pakeitimo. Antstolis Bulgarijoje¹⁵³ tokiu atveju gali tik išieškotojo prašymu leisti jam atlikti šį veiksma pačiam skolininko sąskaita, be to, išieškotojas taip pat turi teisę prašyti teismo, kad šis nurodytą skolininkui iš anksto įmokėti pinigų sumą, reikalingą atlikti reikalaujamam veiksmui.

Priverstinai vykdamis teismo sprendimus, kuriais skolininkas yra įpareigotas atlikti tam tikrus veiksmus ir tuos veiksmus gali atlikti tik jis pats, antstoliai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje turi skirtingas pareigas. Lietuvoje¹⁵⁴ ir Latvijoje¹⁵⁵, jeigu skolininkas nevykdo tokio teismo sprendimo, antstolis dėl to turi surašyti aktą ir išsiųsti jį teismui, kuris surengia posėdį ir sprendžia dėl baudos skolininkui skyrimo. Tokia pati tvarka nustatyta ir tais atvejais, jei skolininkas net ir gavęs baudą vis tiek nevykdo teismo sprendimo. Bulgarijos¹⁵⁶ antstolis analogišku atveju pats skiria baudą, neviršijančią nustatyto dydžio. Jei skolininkas ir toliau nevykdo teismo sprendimo, būtent antstolis jam skiria naują baudą.

Mūsų nuomone, nors Bulgarijoje galiojanti tvarka ir leidžia greičiau bei su mažesnėmis išlaidomis įvykdyti teismo sprendimą, Lietuvoje ir Latvijoje galiojančios teisės normos yra pagrįstesnės asmens teisių atžvilgiu. Suteikus antstoliui teisę spręsti, ar teismo sprendimas

¹⁵⁰ Pranešimas „Antstolių rūmai ragina pasirūpinti iškeldinamais žmonėmis“ // <http://www.antstoliai.lt/?act=news&id=728>, prisijungimo laikas: 2006-10-11.

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁵² Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-10-09.

¹⁵³ Civil Procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/BEED3F0C3B9ADD43C2256FCD004DA169>, prisijungimo laikas: 2006-10-09.

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁵⁵ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-10-09.

¹⁵⁶ Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/BEED3F0C3B9ADD43C2256FCD004DA169>, prisijungimo laikas: 2006-10-09

įvykdytas, skirti piniginę baudą ir dar pačiam ją išieškoti gaunama situacija, kur antstolis tampa ir savotišku teisėju, ir vykdytoju viename asmenyje. Be to, manome, kad teisinės valstybės principas, jog teisingumą vykdo tik teismai, reikalauja, kad baudas už pažeidimą – teismo sprendimo nevykdymą – skirtų teismas, todėl Lietuvoje galiojančios teisės normos šiuo klausimu yra teisingesnės nei Bulgarijoje.

2. 4. Antstolio veiksmai bylos nutraukimo, sustabdymo, užbaigimo stadijoje

Vykdamas teismo sprendimą įstatymų nustatytais atvejais antstolis gali arba privalo sustabdyti, nutraukti arba užbaigti vykdomąją bylą. Toliau apžvelgsime, kokias tuomet antstolis turi teises bei pareigas Lietuvoje bei užsienyje.

2.4.1. Vykdomosios bylos sustabdymas ir nutraukimas

Įstatymų leidėjas suskirstė juridinius faktus į tuos, kurių pagrindu vykdomąją bylą antstolis privalo nutraukti ir tuos, kurių pagrindu jis privalo arba gali ją sustabdyti. *Nutraukti* vykdomąją bylą antstolis turi įstatymu nustatytais atvejais, kuriuos mes norėtume sugrupuoti taip: (1) jei nebuvo arba nelieka teisinio pagrindo vykdyti išieškojimą (pvz. išieškotojas atsisakė nuo išieškojimo, suėjo vykdymo senaties terminas), (2) jeigu nelieka skolininko, o teisių ir pareigų perėmimas negalimas, ir (3) jeigu yra priešasčių, priklausančių išimtinai nuo išieškotojo ir nepatenkančių į pirmąją grupę (pvz. atsisakymas priimti pagal vykdomąjį raštą paimtus iš skolininko daiktus). *Sustabdyti* vykdomąją bylą antstolis privalo atvejais, kai vykdymo proceso nėra pagrindo nutraukti, tačiau jis taip pat negali būti tęsiamas, pvz. kai byloje keičiasi skolininkas (kaip asmuo) dėl jo teisių perėmimo, kai teismas priima sprendimą sustabdyti išieškojimą bei kitais įstatyme nustatytais atvejais. Sustabdyti bylą antstolis turi teisę, kai byla gali būti tęsiama, tačiau ją sustabdyti prašo išieškotojas arba yra kitos įstatyme nurodytos priežastys.

Bylos sustabdymas tiek pagal Lietuvos CPK¹⁵⁷, tiek pagal Latvijos CPI¹⁵⁸ turi kitokias pasekmes nei jos nutraukimas: bylą nutraukus ji negali būti pradama iš naujo. Be to, skiriasi antstolio teisės ir pareigos – nutraukus bylą, kitaip nei ją sustabdžius, turi būti panaikinamos visos taikytos vykdymo priemonės. Be to, Lietuvos CPK nutraukus bylą draudžia bet kokius antstolio veiksmus, o ją sustabdžius antstolis gali ieškoti skolininko turto ir jį areštuoti. Latvijos CPI draudžia bet kokius antstolio veiksmus ir bylos sustabdymo atveju.

Mūsų nuomone, diskutuotina LR CPK 629 str. nuostata, nurodanti, kad nutraukus vykdomąją bylą, visos vykdymo priemonės turi būti panaikintos. Manome, kad tais atvejais, kai išieškotojas ir skolininkas sudaro taikos arba skolos padengimo sutartį, išieškotojo

¹⁵⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁵⁸ Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkokumi/E0044.doc>, prisijungimo laikas: 2006-10-22.

prašymu (kurį būtų galima pateikti tik per įstatymo nustatytą terminą) turto areštas galėtų būti paliktas kaip minėtos sutarties įvykdymo užtikrinimo priemonė, žinoma, neatimant skolininkui teisės skusti tokį sprendimą.

Taip pat manome, kad pagrįstesnis yra Lietuvos teisinis reglamentavimas, leidžiantis antstoliui bylos sustabdymo atveju ieškoti skolininko turto ir jį areštuoti, nes tai padidina galimybę, kad vykdomasis dokumentas bus įvykdytas. Pavyzdžiui, kai byloje galimas skolininko teisių ir pareigų perėmimas, tuomet asmuo, perėmęs skolininko teises ir pareigas, gali spėti parduoti buvusio skolininko turtą, o tai gali lemti, jog vykdomasis dokumentas nebus visiškai įvykdytas.

2.4.2. Vykdomosios bylos užbaigimas

Vykdomoji byla Lietuvoje, remiantis jos CPK¹⁵⁹ 632str., laikoma baigta tuomet, kai vykdomasis dokumentas yra visiškai įvykdomas, grąžinamas išieškotojui, vykdomoji byla nutraukiama, tai pat kai ji persiunčiama kitam antstoliui, bankroto bylą nagrinėjančiam teismui arba į skolininko darbovietę, mokymo ar kitą įstaigą išskaitoms padaryti. Bylos užbaigimas, kaip rodo LAT byla Nr. 3K-7-62/2004¹⁶⁰, būtent šiais pagrindais turi didelę reikšmę pačiam antstoliui: „CPK 632 straipsnyje numatytais pagrindais neužbaigus vykdomosios bylos, antstolių kontora neįgyja teisės Sprendimų vykdymo instrukcijos 88 ir 89 punktų pagrindais reikalauti vykdymo išlaidų atlyginimo. Ši teisė Instrukcijos VI skyriaus 3 dalyje numatytais atvejais antstoliams atsiranda tik užbaigus vykdomąją bylą (CPK 632 straipsnis)“

Manome, kad vykdomosios bylos užbaigimas, kai ji persiunčiama kitam antstoliui, bankroto bylą nagrinėjančiam teismui arba į skolininko darbovietę, mokymo ar kitą įstaigą išskaitoms padaryti, yra ginčytinas. Juk LR CPK¹⁶¹ 743 str. nurodo, kad jei išieškotojas dėl pateisinamų priežasčių negali patikrinti, ar išskaitos iš skolininko darbo užmokesčio bei kitų jam prilygintų išmokų apskaičiuotos teisingai ir ar jos nusiųstos išieškotojui, tuomet pastarojo prašymu tai atlieka antstolis, o Sprendimų vykdymo instrukcijoje¹⁶² nustatytas atlygis, kuris už tai mokamas antstoliui. Mūsų nuomone, kai vykdomoji byla yra persiunčiama kitam antstoliui ar bankroto bylą nagrinėjančiam teismui, ji išties nėra baigiama, bylą ir toliau vykdo ar tiesiog savo žinion perima kitas asmuo. Esant pirmiems trim LR CPK 632 str. nustatytiems atvejams situacija priešinga – priverstinis vykdymas toje byloje nutrūksta, antstolio teisės ir pareigos pasibaigia. Dėl to toliau nagrinėsime antstolio teises ir pareigas tik šiais pirmais trim atvejais, be to, dar bylos sustabdymo atveju, nes tuomet ji nėra baigiama.

¹⁵⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2004 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Antstolių V.Bespalovienės, A.Bespalovo, A.Balsevičiaus kontora v. UAB "Izabelita", Nr. 3K-7-62/2004, kat. 119.

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁶² Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130-4682.

Toliau aptarsime nepiniginio pobūdžio vykdomųjų bylų baigtumo momento klausimą bei apžvelgsime, kaip gali būti skirstomos lėšos užbaigus piniginio pobūdžio vykdomąsias bylas.

Nepiniginio pobūdžio bylų užbaigimo momentas. Kai atliekami visi vykdomajame dokumente nurodyti veiksmai priverstinai vykdant nepiniginį reikalavimą, antstolis, remdamasis LR CPK 631 str. 6d. turi gražinti šį dokumentą jį išdavusiai institucijai. Kyla klausimas, kada nepiniginio pobūdžio vykdomoji byla turi būti laikoma baigta?

Atvejais, tokiais kaip daiktų perdavimas išieškotojui ar sprendimo, įpareigojančio skolininką atlikti tam tikrus veiksmus (pvz. atsiprašyti), šis laiko momentas gana aiškus – byla baigta tuomet, kai reikalaujami daiktai perduoti ar veiksmai atlikti. Tačiau kitais priverstinio nepiniginių reikalavimų vykdymo atvejais, tokiais kaip pvz. įkeldinimas, šis laiko momentas nėra aiškus, nes vos antstoliui išėjus įkeldintąjį kiti asmenys gali išmesti lauk. Tokiu atveju išieškotojas vėl gali pateikti vykdomąjį dokumentą antstoliui ir vėl būti įkeldintas, tačiau šis procesas gali kartotis ir kartotis. Taigi kada tokia byla laikytina baigta?

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau tekste – LR BK) 245 str. nustato baudžiamąją atsakomybę už teismo sprendimo, nesusijusio su bausme, nevykdymą: „Tas, kas nevykdė teismo sprendimo, nesusijusio su bausmėmis, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu“¹⁶³. Manome, kad šis straipsnis turėtų būti taikomas tiek asmeniui, kuris nenutraukia vykdomajame dokumente nurodytų nutraukti veiksmų, tiek ir asmeniui, kuris nepriima į patalpas įkeldinamo asmens (arba antstoliui jį priverstinai įkėlus pastarąjį išvaro lauk). Taigi dėl to, kad LR BK 245 straipsnyje aprašyta veika laikoma nusikalstama, manome, kad atvejais, kai skolininkas išvaro antstolio įkeldintąjį asmenį laukan arba nevykdo įsigaliojusiame teismo sprendime nustatyto reikalavimo nutraukti tam tikrus veiksmus, yra baudžiamosios, o ne civilinio (taigi ir vykdymo) proceso teisės klausimas. Mūsų nuomone, baudžiamosios ir civilinio proceso teisės reglamentuojamos sritys neturėtų persidengti, todėl ten, kur prasideda baudžiamosios teisės taikymo sritis, baigiasi vykdymo procesas.

Dėl aukščiau paminėtos priežasties manome, jog bylos dėl įkeldinimo laikytinos baigtomis tuomet, kai įkeldinamasis asmuo atsiduria vykdomame sprendime nurodytose patalpose. Dėl laiko momento, kada bylos, susiję su tam tikrų veiksmų nutraukimu, laikytinos baigtomis, nustatymo yra šiek tiek sunkiau, nes reikia atriboti, kada taikytinas LR CPK 771 str., o kada LR BK 245 str. Toks atribojimas nėra šio darbo tema. Vis tik aiškumo ir didesnio teisinio apibrėžtumo dėlei galima būtų nustatyti, jog LR CPK 771 str. nustatytos baudos taikomos tik nustatytą skaičių kartų, o skolininkui ir toliau nevykdant tokio teismo sprendimo kiltų

¹⁶³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

baudžiamoji atsakomybė. Tuomet teismo sprendimas dėl tam tikrų veiksmų nutraukimo būtų laikomas įvykdytu pasibaigus paskutiniam pagal LR CPK 771 str. 6d. skirtam terminui.

Apibendrinami (siekdami kalbėti ne vien apie Lietuvą) norėtume pasakyti taip: bylos, susiję su įkeldinimu, laikytinos užbaigtomis tuomet, kai antstolis pirmą kartą įkeldina asmenis į nurodytas patalpas, o kitiems asmenims įkeldintą išvairius jiems turėtų kilti baudžiamoji atsakomybė, nes tokie veiksmai laikytini priešingais teisei. Juk taip rodoma nepagarba teismo sprendimui ir vietoj tesėto būdo - įstatymo nustatytos nepatinkančio teismo sprendimo apskundimo procedūros - pasirenkama savivalė. Bylos, susiję su įpareigojimu nutraukti tam tikrus veiksmus, laikytinos baigtomis nuo įstatyme nustatyto momento, nuo kurio kyla baudžiamoji atsakomybė už teismo sprendimą.

Piniginio pobūdžio bylų užbaigimas. Vykdydamas piniginį reikalavimą, kai iš skolininko išieškoma visa ar dalis (kai skolininkas neturi pakankamai turto ar pajamų) reikiamos sumos, prieš grąžindamas vykdomąjį dokumentą antstolis dar turi paskirstyti lėšas išieškotojams laikydamasis įstatymų leidėjo nustatytos tvarkos. Galimus paskirstymo būdus aptarsime toliau.

Yra trys pagrindiniai būdai dėl išieškotų sumų paskirstymo išieškotojams¹⁶⁴: (1) sumos paskirstomos nežiūrint, kuris iš kreditorių pirmiau pateikė vykdomąjį raštą ar paprašė areštuoti turtą, (2) lėšos paskirstomos atsižvelgiant į šį pirmumą ir (3) tarpinis variantas, kai visi kreditoriai, kurie paprašė areštuoti turtą per nurodytą laiką, tarpusavyje turi vienodas teises į išieškotas sumas ir pirmenybę prieš kitus kreditorius, kurie prisijungė vėliau. Pirmasis būdas taikomas Lietuvoje (LR CPK LV skyrius) ir Prancūzijoje¹⁶⁵, antrasis – Vokietijoje¹⁶⁶, trečiasis – Šveicarijoje¹⁶⁷. Visais atvejais tolimesnės eilės kreditorių reikalavimai patenkinami tada, kai pirmesnės eilės kreditoriai gauna jiems priklausančias lėšas. Kai neužtenka lėšų patenkinti visus vienos eilės kreditorių reikalavimus, tuomet tos pačios eilės reikalavimai tenkinami proporcingai.

Lietuvos CPK 754 str.¹⁶⁸ nustatyta reikalavimų patenkinimo eilė yra sudaryta atsižvelgiant į reikalavimų pobūdį, o ne į tai, kada kuris išieškotojas kreipėsi dėl priverstinio vykdymo pradėjimo ar jo procedūrų. Panaši tvarka buvo nustatyta ir 1964m. CPK¹⁶⁹ 463-466 str., skyrėsi tik reikalavimų, priskirtų vienai ar kitai eilei, sąrašas.

Mūsų nuomone, reikalavimų patenkinimo eilės sudarymas pagal reikalavimų pobūdį vėliau vykdomuosius dokumentus pateikusių kreditorių atžvilgiu yra pagrįstesnis negu kad jos

¹⁶⁴ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1998. P.98.

¹⁶⁵ Ten pat.

¹⁶⁶ Ten pat.

¹⁶⁷ Swiss Debt Enforcement and Bankruptcy Law. – Zurich: Kluwer Law International, 1997. P.43.

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=163275, prisijungimo laikas 2006-10-23.

sudarymas atsižvelgiant į tai, kada kuris kreditorius pateikė vykdomąjį raštą. Kaip pastebi¹⁷⁰ ir G.Tarzia, kreditoriai negali visi vienu metu imtis veiksmų, nes ir skolų mokėjimo terminai skiriasi, be to, joks ieškovas negali būti užtikrintas dėl jo pradėtos bylos baigties datos. Manome, kad Lietuvoje galiojanti tvarka bent iš dalies yra teisingesnė ir socialiniu požiūriu, nes reikalavimai išieškoti išlaikymą, atlyginti žalą, atsiradusią dėl maitintojo netekimo ar sveikatos suluošinimo, taip pat darbuotojų reikalavimai, atsirandantys iš darbo teisinių santykių patenkinami anksčiau nei visi kiti, pvz. dėl materialaus turto sugadinimo.

2. 5. Antstolio veiklos procesinė kontrolė

Siekdamas apsaugoti skolininko ir išieškotojo teises ir užtikrinti, kad būtų laikomasi vykdymo procesą reglamentuojančių materialinių ir procesinių normų, įstatymų leidėjas nustatė antstolio veiklos procesinės kontrolės galimybę. Toliau aptarsime kontrolės formas ir palyginsime dabartinį ir 1964m. LR CPK kodekso reglamentavimą.

Antstolio procesinės kontrolės formos yra trys:

1. skundai dėl antstolio veiksmų,
2. ieškiniai dėl turto pardavimo iš varžytynių, perdavimo išieškotojui, turto pardavimo be varžytynių aktų, taip pat dėl kitų asmenų teisių gynimo vykdant sprendimą,
3. einamoji kontrolė.

Lietuvos CPK¹⁷¹ 594 str. numato visas tris antstolio procesinės veiklos formas: šios kontrolės metu teismas patikrina ir patvirtina antstolio surašytus vykdymo proceso dokumentus, ši procedūra gali būti taikoma tuomet, kai teismas gauna skundą dėl antstolio veiksmų, kai vykdo einamąją antstolio veiksmų kontrolę bei tuomet, kai pareiškiamas ieškinys pagal LR CPK 603 str. Toliau palyginsime 1964m. ir galiojančio LR CPK nuostatas nagrinėjamu klausimu.

Antstolio procesinė kontrolė *paduodant skundą* pagal 1964m. LR CPK¹⁷² 472 str. buvo galima dėl antstolio veiksmų, atliktų vykdant sprendimą, arba dėl atsisakymo tokius veiksmus atlikti. Analogišką teisę skusti antstolio veiksmus suteikia ir naujas LR CPK¹⁷³, kurio XXXI skyrius reglamentuoja skundų dėl antstolio procesinių veiksmų ar atsisakymo juos atlikti sprendimo tvarką. Skolininkas ar išieškotojas gali apskusti antstolio veiksmus ar neveikimą, kurie, jo nuomone, pažeidžia jų teises, be to, tokie skundai neapmokestinami žyminiu mokesčiu.

Ieškinio padavimas dėl turto pardavimo iš varžytynių, perdavimo išieškotojui, turto pardavimo be varžytynių aktų, taip pat dėl kitų asmenų teisių gynimo vykdant sprendimą reglamentuojamas tiek 1964 m., tiek šiuo metu galiojančiame LR CPK. Dabartinio CPK¹⁷⁴

¹⁷⁰ The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.109.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁷² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=163275, prisijungimo laikas 2006-10-29.

¹⁷³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁷⁴ Ten pat.

602 str., palyginus su anksčiau galiojusia tvarka, detaliau reglamentuoja atvejus, kai turto pardavimo iš varžytynių ar be jų, perdavimo išieškotojui aktai gali būti pripažinti negaliojančiais. Mūsų nuomone, tai padeda užtikrinti ne tik proceso šalių teises, bet ir suteikia teisinį užtikrintumą tretiesiems asmenims, įsigyjantiems ar norintiems įsigyti priverstinai parduodamo turto.

Naujasis LR CPK 510 str. nustato, jog skundo dėl antstolio veiksmų nepadavimas neatima teisės kreiptis į teismą dėl antstolio neteisėtais veiksmais padarytos žalos. 1964 m. LR CPK šį klausimą reglamentavo kitaip: šio kodekso 435 str. nustatė, jog ieškiniai dėl pirkimo-pardavimo sutarties, sudarytos įgyjant turtą varžytynėse, realizuojant turtą be varžytynių ar turtą perduodant išieškotojui galėjo būti grindžiami CPK normų pažeidimais tik tais atvejais, kai teismo antstolio veiksmai to paties kodekso 472 straipsnio nustatyta tvarka buvo pripažinti neteisėtais. Taigi šiuo metu asmuo, kurio teises pažeistos pvz. pardavus turtą iš varžytynių, nebeprivalo pirma kreiptis dėl antstolio veiksmų pripažinimo neteisėtais tam, kad tokiu atveju pardavimo iš varžytynių aktas būtų pripažintas negaliojančiu. Mūsų nuomone, tai paspartina procesą ir nepažeidžia antstolio teisių, nes jo veiksmų neteisėtumo klausimas gali būti sprendžiamas nagrinėjant turto pardavimo iš varžytynių akto pripažinimo negaliojančiu bylą.

Antstolio veiksmų *einamosios procesinės kontrolės* teisinis reglamentavimas dabar galiojančiame LR CPK kiek skiriasi nuo 1964 m. LR CPK. Pagal šiuo metu galiojančią tvarką antstolis turi pateikti teisėjui tvirtinti surašytus aktus dėl turto perdavimo išieškotojui natūra (LR CPK 702 str.) ar skolininko pasiūlytam pirkėjui (704 str.), teisėjas taip pat tvirtina turto pardavimo iš varžytynių aktą (724 str.) bei pinigų paskirstymo išieškotojams patvarkymą, kai neužtenka išieškotų iš skolininko lėšų visiems reikalavimams visiškai patenkinti (756 str.). Pagal 1964 m. LR CPK¹⁷⁵ analogišku atveju patvirtinimą atlikdavo vyresnysis teismo antstolis. Viena vertus, tai sumažindavo teismų darbo krūvį, antra vertus, dabar, kai antstolis yra privatus asmuo, vykdymo proceso šalys ir tretieji asmenys teismu gali pasitikėti labiau nei seniau vyresniuoju teismo antstoliu, nes teismas turi būti nešališkas. Manome, kad dabar galiojanti tvarka užtikrina vienodesnę praktiką aukščiau minėtais atvejais. Be to, teismo sprendimus bylos šalys bent kai kuriais atvejais gali gerbti labiau nei vyresniojo antstolio, nes teismo ir antstolio nesieja tiesioginio tarnybinio pavaldumo ryšys, be to, teismų autoritetas šalių akyse gali būti didesnis ir principo, jog „teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai“¹⁷⁶, įtvirtinto LR Konstitucijoje.

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=163275, prisijungimo laikas 2006-10-29.

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Nors teisės moksle ir nėra vieningos nuomonės, ar vykdymo procesą reiktų priskirti civiliniam procesui, ar laikyti jį atskiru procesu, tendencija jį laikyti civilinio proceso dalimi ryškesnė, nes tokią nuomonę paremia tiek darbe apžvelgtų mokslininkų atlikta civilinio proceso stadijų ir principų analizė, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bei teisinis reguliavimas.

2. Teisės aktų harmonizavimas vykdymo proceso srityje jų privalomumo valstybėms aspektu Europos Sąjungos teisinėje erdvėje vyksta sparčiau nei pasaulinėje, nes ES lygiu yra priimta daugiau teisės aktų, kurių ES valstybės narės yra įsipareigoję laikytis.

3. CPK nustatyta informacijos apie skolininką rinkimo tvarka turi užtikrinti tiek galimybę greitai ir efektyviai gauti informaciją, tiek ir asmens duomenų apsaugą. Lietuvoje antstoliui yra prieinami duomenų registrai, valstybės institucijų ir kitų asmenų turimi duomenys apie skolininką, tačiau dabar galiojanti tvarka neapsaugo skolininko nuo galimo piktnaudžiavimo renkant informaciją apie jį, todėl būtų tikslinga nustatyti reikalavimą, kad antstolis kartu su šiuo prašymu pateikti informaciją apie skolininko turtą pateiktų ir vykdomojo dokumento kopiją.

4. Visi antstolio veiksmai, kuriais siekiama įgyvendinti priverstinai vykdomą sprendimą, turi atitikti efektyvumo reikalavimus. Šiuo metu Lietuvoje galiojanti tvarka, kuri neuždraudžia antstoliui realizuoti skolininko turtą ir tais atvejais, kai akivaizdu, jog pajamos, gautos pardavus tą turtą, nepadengs išieškojimo išlaidų, yra ydinga, nes tokiu atveju daromos išlaidos ir eikvojamas laikas neatitinka vykdymo proceso tikslų. Tikslinga nustatyti, kad tokiu atveju antstolis turėtų pasiūlyti išieškotojui paimti minėtą turtą per antstolio nustatytą terminą, o šiam atsisakius arba nedavus atsakymo – grąžinti šį turtą skolininkui.

5. Esant dabartiniam reglamentavimui skolininko, gaunančio darbo užmokesčių ir kitas pajamas grynaisiais pinigais, teisė į bent minimalų pragyvenimui būtinų lėšų užtikrinimą saugoma labiau nei to, kuris pajamas gauna į banko sąskaitą, nes įstatyme nustatyto dydžio išskaitas iš skolininko darbo dydžio vykdo lėšas išmokantys asmenys, o iš skolininko banko sąskaitos antstolis gali paimti visą reikiamą išieškoti sumą, todėl tikslinga papildyti LR CPK 739 str. nauju aštuntu punktu: „skolininko darbo užmokesčio ir kitų jo pajamų dalies, kuri turi būti palikta skolininkui pagal šio kodekso 736 straipsnį“.

6. Siekiant efektyvumo ir operatyvumo priverstinai vykdant sprendimus, tretiesiems asmenims turi būti suteiktos kuo didesnės galimybės savanoriškai įgyvendinti priverstinai vykdomą sprendimą. Dabar Lietuvoje skolininko turto bendrasavininkis neturi teisės ginčyti jo bendro su skolininku turto įkainojimo, nors tas bendras turtas, remiantis LR CPK 667str., gali būti areštuotas visas. Siekiant paskatinti skolininko turto bendrasavininkį pasinaudoti LR CK 6.51 suteikiama teise patenkinti kreditoriaus reikalavimą tampant nauju kreditoriumi, būtų tikslinga teisę ginčyti skolininko turto įkainojimą suteikti ir skolininko turto bendrasavininkui.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

KONSTITUCIJA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI

2. 2004 04 21 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą // <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=celex:32004R0805:lt:html>.
3. 2004 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2116/2004, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą Nr. 1347/2000, dėl sutarčių su Šventuoju Sostu // <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=celex:32004r2116:lt:html>.
4. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=oj:l:2004:143:0015:01:lt:html>.
5. Iš dalies pakeistas pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, nustatantis Europos vykdomojo rašto dėl apmokėjimo išdavimo procedūrą, http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/lt/com/2006/com2006_0057lt01.doc.
6. Pasiūlymas Tarybos sprendimas dėl Europos Bendrijos ir Danijos Karalystės susitarimo, išplečiančio Tarybos reglamento Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo nuostatų taikymą Danijai, sudarymo // [http://www.europarl.eu.int/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0145_/com_com\(2005\)0145_lt.pdf](http://www.europarl.eu.int/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0145_/com_com(2005)0145_lt.pdf).
7. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 77-3290.
8. Tarybos reglamentas Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo // <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=celex:32001r0044:lt:html>.
9. Žalioji knyga dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: banko sąskaitų areštas // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=Celex:52006DC0618:lt:not>.
10. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu nr. 11, su papildomais protokolais nr. 1, 4, 6 ir 7 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3016.

11. 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters / Consolidated version CF 498Y0126(01)// [http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=celex:41968A0927\(01\):en:html](http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=celex:41968A0927(01):en:html).

12. ALI / UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure // <http://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-e.pdf>.

13. Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions relating to Maintenance Obligations // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=85.

14. Convention on Choice of Court Agreements // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=98.

15. Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters - Done at Lugano on 16 September 1988 // <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41988A0592:EN:HTML>.

16. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=78.

LIETUVOS RESPUBLIKOS NORMINIAI AKTAI

17. Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042.

18. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

19. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=163275.

20. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

21. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, įgyvendinimo // Valstybės žinios. 2005, Nr. 58-2005.

22. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1R-352 "Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo" // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130-4682.

UŽSIENIO VALSTYBIŲ NORMINIAI AKTAI

23. Civil procedure code // <http://www.sac.government.bg/home.nsf/0/beed3f0c3b9add43c2256fcd004da169>.

24. Civil Procedure Law // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0044.doc>.

25. Code of Civil Procedure //

http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/C_25/C25_a.htm.

26. Code of Judicial Procedure //

<http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1734/en17340004.pdf>.

27. Federal Law No.119-FZ of July 21, 1997 on the Executive Procedure //

http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/legal_professionals/enforcement_agents/3_information_from_member_states/Russia%20-%20Act%20on%20the%20Executive%20Procedure.pdf.

28. New code of civil procedure //

http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/ncpcatext.htm.

29. Swiss Debt Enforcement and Bankruptcy Law. – Zurich: Kluwer Law International, 1997. 132 p.

30. The Enforcement Code //

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/94/00/f7ffd9ff.pdf>.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

31. Kalverš V. Teismo ir kitų institucijų sprendimų vykdymas. –Vilnius: Saulužė, 2002. 158 p.

32. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003.T. 1. 512 p.

33. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2005.T. 2. 640 p.

34. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000. 376 p.

35. Višinskis V. Skolininko turto paieška vykdymo procese // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3(81).

36. Višinskis, V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: daktaro disertacija: soc. mokslai: teisė (01 S) –V., 1999. 178 p.

37. UIHJ konferencijos, surengtos Vilniuje 2004m. lapkričio 21-22d., medžiaga.

38. Pranešimas „Antstolių rūmai ragina pasirūpinti išskeldinamais žmonėmis “ // <http://www.antstoliai.lt/?act=news&id=728>.

39. Pranešimas „Bendras antstolių organizacijų tikslas – Pasaulinis vykdymo kodeksas“ // <http://www.antstoliai.lt/?act=news&id=871>.

40. Pranešimas „Estija remiasi Lietuvos patirtimi tobulindama privačių antstolių sistemą“ // <http://www.antstoliai.lt/?act=news&id=763>.

41. Pranešimas „Nekilnojamasis turtas - siauram pirkėjų ratui“ // <http://www.lrytas.lt/?data=20060328&id=11435581151143012005&view=4&p=2>.
42. Pranešimas „45 delegations attended the 19th international UIHJ congress in Washington“ // <http://www.uihj.com/rubrique.php?ID=1006942&lg=ang>
43. Tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos „Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai“ programa // <http://www.litlex.lt/portal/papildomiok/Programa%20.pdf>.
44. Tyrimas "Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika" // http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/antstoliu%20tyrimas_galutinis.pdf.
45. The execution of court decisions in civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. 1998. P.109.
46. The transparency of a debtor's assets before obtaining an enforceable title // http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc/transparency_before_title_en.pdf.
47. The transparency of a debtor's assets on the basis of an enforceable title // http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc/transparency_basis_title_en.pdf.

TEISMŲ PRAKTIKA

48. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2004 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Antstolių V.Bespalovienės, A.Bespalovo, A.Balsevičiaus kontora v. UAB "Izabelita", Nr. 3K-7-62/2004, kat. 119.
49. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2005 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje V.Nižegorodovas v. antstolis A.Zenkevičius, Nr. 3K-3-484/2005, kat. 129.19.2.
50. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vakarų Baltijos korporacija“ v. antstolė Lina Uniokaitė, A. Z., J. Z., Nr. 3K-3-35/2006, kat. 75.7; 129.17(S).

SANTRAUKA

Vykdyto procesas yra svarbi civilinio proceso stadija, padedanti užtikrinti tiek teisinę taiką tarp ginčo šalių, tiek teisinių santykių stabilumą visuomenėje. Šiame darbe nagrinėjamos antstolio teisės ir pareigos, jo veiksmi viso vykdyto proceso metu, nuolat lyginamas Lietuvos ir kitų valstybių teisinis reglamentavimas šioje srityje bei nagrinėjamos galimybės tobulinti antstolio procesinę veiklą reglamentuojančius teisės aktus Lietuvoje.

Darbas pradedamas nagrinėjant vykdyto proceso santykį su civiliniu procesu: apžvelgiama mokslininkų atlikta civilinio proceso stadijų ir principų analizė, nagrinėjama, ar vykdyto proceso teisės normos kai kuriose užsienio valstybėse yra randamos jų civilinio proceso, ar atskiruose vykdyto procesui skirtuose teisės aktuose bei daroma išvada, kad vykdyto procesas yra civilinio proceso dalis. Taip pat apžvelgiamos jo harmonizavimo tendencijos pasaulio ir atskirai Europos Sąjungos lygmeniu.

Pagrindinė darbo dalis skiriama antstolio procesinių teisių ir pareigų, jo veiksmų atskirose vykdyto proceso stadijose nagrinėjimui. Antstolio procesinės teisės ir pareigos vykdant piniginius ir nepiniguinius reikalavimus aptariamos atskirai.

Analizuojant antstolio veiksmus jam vykdant piniginius reikalavimus pradedama nuo bylos iškėlimo stadijos apžvalgos: kokie yra vykdomieji dokumentai bei kada sprendimas tampa vykdytinu Lietuvoje ir užsienyje. Darbe aptariama skirtingose valstybėse antstolio turimų teisių apimtis surandant skolininko turta: teisė reikalauti, kad skolininkas pats pateiktų reikiama informacija bei teisė gauti ją iš registru bei trečiųjų asmenų. Toliau analizuojant antstolio veiksmus jam priverstinai vykdant piniginio pobūdžio sprendimus šie skirstomi į jo veiksmus išieškant iš skolininko turto (šioje dalyje aptariamos antstolio teisės ir pareigos areštuojant, įkainojant skolininko turta, nustatant jo statusa, bei realizuojant jį) ir veiksmus išieškant iš skolininko pajamų. Nagrinėjant pastaruosius žiūrima, iš kokių pajamų antstoliui suteikta teisė išieškoti priverstinai įgyvendinat teismo ar kitų institucijų ar pareigūnų sprendimus, o iš kokių – ne.

Antstolio veiksmų jam vykdant nepiniguinius reikalavimus analizė pradedama nepiniguinių reikalavimų rūšių apžvalga, tuomet atskirai nagrinėjamos jo teisės ir pareigos priverstinai perduodant sprendime nurodytus daiktus, iškeldinant iš patalpų bei vykdant sprendimus, įpareigojančius skolininką atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų.

Darbas užbaigiamas antstolio veiksmų sustabdant, nutraukiant ir užbaigiant vykdomąja byla analize bei antstolio procesinės kontrolės formų apžvalga.

SUMMARY

Execution process is a significant part of civil process that helps to assure the legal peace between the parties of civil conflict as well as the stability of legal relations in the society. In this master thesis the rights and duties of a bailiff are analysed at the same time as comparing the legal regulation of this sphere in Lithuania and other countries. Possibilities to improve the regulation affecting procedural activities of a bailiff in Lithuania are considered on the basis of analysis.

Analysing the relation between the process of execution and the civil one starts this work. It is done by reviewing the analysis of stages and principles of the civil process made by scientists as well as investigating whether the legal regulation of the execution process are found in the Codes of Civil Procedure or in the separate legal acts. The conclusion is done that the execution process is part of a civil one. The trends of harmonisation of the execution process in the world and separately in the European Union are also considered.

The analysis of the rights and duties of a bailiff, his activities in the separate stages of the execution process takes the main part of this work. The procedural rights and duties of a bailiff while enforcing the monetary and non- monetary claims are discussed separately.

The analysis of activities of a bailiff while enforcing monetary claims begins with the review of the stage of initiating a case of compulsory execution. This is done by considering the types of writs of execution and the time when the decision to be enforced can not be appealed any more. In this part of work the extent of rights given to a bailiff in different countries so he could find the property of a debtor is discussed: the right of a bailiff to demand that the debtor would dispose his assets as well as the right to demand it from the registers and third persons. In the further analysis the actions of a bailiff while enforcing the monetary claims are divided into two groups: recovery directed against the property of a debtor and recovery directed against his income. In the first group the rights and duties of a bailiff to seize, evaluate and determine the status of a debtor's property as well as to sell it are discussed. In the second group it is considered against which income recovery can or cannot be directed.

The investigation of activities of a bailiff while carrying out a compulsory execution of non-monetary claims is started by reviewing the types of non-monetary claims. It is continued by a study of his procedural rights and duties while delivering the articles set out in a writ of execution, processing the eviction of persons and enforcing the decisions by which the debtor is obliged to stop or carry out certain activities.

In the last part of this master thesis the rights and duties of a bailiff in the stage of staying, suspending and termination of a case of execution are analysed as well as a review of the forms of the procedural control of a bailiff is given.